

UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR” DIN TÎRGU MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE – ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LITERRE

TEZĂ DE DOCTORAT
ALEXANDRU GEORGE. SCEPTICUL JUSTIȚIAR
-REZUMAT-

Conducător de doctorat:

Prof.univ.dr. IULIAN BOLDEA

Student-doctorand:

FLOREA CARMEN ELENA

CUPRINS

<i>ARGUMENT</i>	3
I. CRITICUL JUSTIȚIAR.....	8
I.1. Despre <i>Marele Alpha</i>	8
I.2. Sub zodia lovinesciană.....	19
I.3. Mateiu Caragiale - o viziune în așteptare.....	24
I.4. Percepții ale modernismului.....	30
I.5. Lecturi, semne și repere.....	37
II. PROZA – MODELE ȘI EXEMPLE EPICE.....	47
II.1. Consemnări târzii.....	47
II.2. Petrecerile minții.....	54
II.3. În căutarea sensului de la urmă.....	88
III. ROMANCIERUL REBEL.....	110
III.1. Prozator sau critic?.....	110
III.2. Pledoarie pentru <i>Seara târziu</i>	115
III.3. Dimineața devreme.....	137
III.4. Oameni și umbre.....	150
IV. PUBLICISTICA DE TRANZIȚIE.....	173
IV.1. Ieri și azi.....	173
IV.2. Direct și indirect.....	178
IV.3. Vina libertății.....	182
IV.4. Simple întâmplări?.....	194
V. PREOCUPĂRI PENTRU ÎNTREȚINEREA SPIRITULUI.....	227
V.1. Traduceri.....	227
V.2. Ediții critice.....	239
CONCLUZII.....	252
<i>BIBLIOGRAFIE</i>	256

ALEXANDRU GEORGE. SCEPTICUL JUSTIȚIAR

-REZUMAT-

Teza de doctorat *Alexandru George. Scepticul justițiar* include, încă din titlu, câteva dintre trăsăturile esențiale ale protagonistului. *Sceptic*, pentru că impresia generală pe care a lăsat-o a fost aceea că niciodată nu a spus suficient din ceea ce și-ar mai fi dorit, că totul merită să fie pus sub semnul întrebării, iar *justițiar*, pentru că prin temele abordate a încercat să facă dreptate, să readucă în discuție o temă sau un scriitor uitat, să justifice o fisură de interpretare sau să demonteze tabuuri ale receptării critice, printr-o creație de o incontestabilă valoare.

Ne propunem, pentru început, să subliniem scopul realizării acestui studiu, observarea eventualelor dificultăți indirecte - întâmpinate pe parcursul documentării, noutatea demersului – ineditul pe care îl oferă în spectrul critic prezent și, nu în ultimul rând, să aducem necesare precizări asupra metodei.

Considerăm că acest conținut corespunde temei și ipotezei formulate, acelea de a creiona un profil autentic al valorii scriitorului și că, astfel, obiectivele propuse inițial au fost atinse pe deplin. Cercetarea critică a avut un rol decisiv în formarea unei structuri interioare și în desăvârșirea unui material elaborat, ceea ce se poate justifica prin bibliografia critică anexată. În altă ordine de idei, am avut în vedere, mai presus de orice, evidențiere contribuțiilor noastre personale, astfel încât să poată fi înscrise, fără dubiu, în sfera a ceea ce este original. Am mizat, în primul rând, pe o prezentare care să reveleze esențialul din fiecare domeniu abordat de către Alexandru George – critică literară, roman, proză scurtă, eseu politic, articol de revistă, traducere, ediție aflată sub lupă – și pe o observare realizată îndeaproape, dorită a fi una constructivă și introspectivă. În acest sens, am constatat că există foarte puține contribuții critice referitoare la proza scurtă și la publicistică -, ceea ce ne-a motivat profund, spre a scoate la lumină factori nebănuți de interesanți și a ne convinge că, prin prisma unei evaluări generale, Alexandru George s-a detașat valoric într-un chip extrem de facil, tocmai prin proza scurtă.

Nu în ultimul rând, toată această cercetare se dorește a fi un preambul, din categoria celor care ar anticipa un potențial pentru viitoare studii, conexe domeniului abordat. Ne gândim, de pildă, la completarea tabloului *Școlii de la Târgoviște* – început cu Radu Petrescu, continuat acum cu Alexandru George – cu analiza operelor lui Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu și Tudor Țopa, proiectat generos pe fundalul unui sfârșit de secol postmodern românesc.

Contribuția lui Alexandru George la îmbogățirea literaturii române contemporane este incontestabilă. Extrem de exigent și de responsabil față de fiecare dintre preocupările sale, altminteri diverse, și-a edificat o imagine a unei personalități complexe, răspunzând celor mai

variate cerințe și deschizând drumuri inedite în orizontul criticii literare românești. Considerăm demersul nostru deopotrivă util, pentru sublinierea meritelor unui scriitor insuficient cunoscut, dar și ca o obligație morală, pentru întregirea spațiului literaturii contemporane, lipsite de o imagine unitară și completă a reprezentanților ei, sub raportul analizei obiective, nepărtinitoare, critice.

Obiectivele pe care ni le-am propus au fost în consens cu tema abordată, fiind strâns legate de efortul de a sintetiza spiritul creator al autorului, prin conturarea profilului său literar-publicistic-critic, prin selecția și analiza unor texte reprezentative din fiecare categorie și prin abordarea lor într-o manieră echidistantă, independentă de alte puncte de vedere, la rândul lor divergente. Acesta este punctul de plecare, motivațional, în excursul nostru: un posibil răspuns lărgit - la încadrarea specialiștilor din secolul trecut – pentru controversese, antinomiile, nedreptățile, neînțelegerile care l-au înconjurat adesea pe Alexandru George. La rândul nostru, am constatat că toate opiniile exprimate anterior erau sustenabile, dar parțiale, ele nefiind raportate la ansamblul operei, la însemnele valorii ei generale. Din aceste motive, am dorit să constatăm evoluția scrisului, progresia valorică de la o carte la alta, modul în care și-a perfecționat instrumentarul critic ori stilul literar. În consecință, o perspectivă inedită a prezentei încercări o reprezintă viziunea de ansamblu.

Munca noastră s-a adaptat și reorientat permanent, pentru a evita reluarea unor teme comune și pentru a exclude riscul unei contaminări nedorite. Este și motivul pentru care s-au preferat, uneori surprinzător, anumite teme și exemplificări editoriale, în dauna altora, exact cele pe care indirect, prin participări comune la conferințe și simpozioane naționale și internaționale, le-am regăsit și în atenția colegilor interesați de același subiect. Câștigul general, văzut din exterior, este însă cu atât mai mare pentru publicul interesat, deoarece, în contextul științific actual, laturile inedite joacă un rol primordial, iar cel care își propune o analiză de acest tip este obligat moral să verifice șansele participării sale, din acest punct de vedere. Astfel, considerăm că lucrarea noastră se diferențiază de celelalte de același tip, prin prisma selecției textelor, prin adaptarea la un context novator și din perspectiva directă, lucidă a cercetătorului dornic să evidențieze riscurile și beneficiile demersului său.

Metodele de cercetare folosite sunt cele proprii unei perspective critice: documentarea, lectura aprofundată a operelor publicate, interviuri formale și informale cu colegi de generație, cu rude ale foștilor prieteni – și ei dispăruți astăzi -, cu redactori, editori, mulți dintre cei cu care a intrat în contact Alexandru George, pe parcursul vieții sale.

Privitor la structura lucrării, precizăm că sunt incluse cinci capitole, care sunt precedate de un argument introductiv, în final apărând concluziile. Primul dintre ele este dedicat profilului critic al autorului, cel de-al doilea analizează proza scurtă, următorul este o atentă observație a romancierului Alexandru George, penultimul capitol tratează publicistica, studiul încheindu-se cu preocupările scriitorului pentru îngrijirea unor ediții și pentru realizarea unor importante traduceri din literatura franceză.

Capitolul de început, intitulat *Criticul justițiar* (I), cuprinde cinci subcapitole. În cel dintâi, *Despre «Marele Alpha»* (I.1), denumire ce preia titlul volumului de profil prin care debutează Alexandru George, descoperim un scriitor caracterizat de scepticism și spirit justițiar, un spirit care

și-a găsit plăcerea revoltei, într-o critică intransigentă, de tip polemic, prin raportare la literatura pe care a practicat-o. Jocul criticului între luciditate și sarcasm, observația adâncă și fermă își găsește răspunsul în eseul consacrat lui Tudor Arghezi. Cartea *Marele Alpha* a fost publicată în 1970, adică la trei ani de la dispariția poetului. Alegerea titlului este explicată în postfața la ediția a doua, din 2005: „Miron Radu Paraschivescu, unul dintre cei mai tenaci detestatori ai lui Arghezi, tocmai salutase reînvierea unui Blaga sau Bacovia, afirmând că, în sfârșit, ne-am scăpat de A și am ajuns la alte litere ale alfabetului. ...Alpha e un pseudonim folosit cândva de marele poet pentru motive pe care el nu le-a dezvăluit niciodată. D. Caracostea, amintindu-l în diatriba sa antiargheziană, îl numește așa pe fostul său coleg de gimnaziu.”¹ Paginile grupate în cincisprezece capitole par a construi o structură mentală circulară, aptă să reazeze valorile și dimensiunile liricii argheziene. În plus, ineditul propus de Alexandru George, pe de o parte prin informațiile necunoscute publicului, pe de altă parte, prin abordarea lor critică, a fost sesizată deseori de specialiști.

Titluri precum *Marele Alpha*, *Care-i omul viu și adevărat?*, *Vraciul sau Eu eram? Eu nu eram?* pot induce în eroare un cititor neavizat. Primul dintre ele îl reia pe cel de pe copertă și se află în opoziție cu ultimul, prinos de modestie - *Eu cel mai prost*, autoflagelare a lui Alexandru George. Dacă, cel puțin la propriu, cei doi „au respirat același aer”, ca bucureșteni, nu ne este greu să explicăm patima voalată a celui mai tânăr, dornic să șteargă orice discurs defăimător venit de oriunde, de-a lungul timpului, la adresa poetului *Cuvintelor potrivite*. Este impresionantă organizarea materiei în această carte, căreia nu pare să-i fi scăpat nimic din complexitatea operei argheziene. O temă cvasiactivată, atât de cunosători, cât și de falșii scolastici, *Arghezi vs. Eminescu*, beneficiază de o perspectivă transparentă, de această dată. Fiecare dintre cei doi poeți tutelari este situat corect și obiectiv în timp și în context, urmărindu-se analogii și antinomii profunde, justificându-se actul de creație și descoperindu-se, cu atât mai interesant, punți nebănuite. Dublul debut al lui Arghezi, cel publicistic, de la 16 ani și cel editorial, de la 47 de ani devine o tentantă obsesie a receptării, explicabilă și simbolică oarecum. Creația lui Arghezi se decodifică, de această dată, și prin prisma unei spaime, perpetue, a debutului. Orice nouă operă publicată, insolită în raport cu precedentă, este receptată ca un alt debut, prin reinventarea autonomă și trudnică a unui poet ce stă sub semnul trăirii frenetice și al răzvrătirii. Sunt trecute în revistă opinii critice aparținând consacraților Eugen Lovinescu, Vladimir Streinu, George Călinescu, Eugen Ionescu. Analiza experienței monahale argheziene sau dezvoltarea raportului liricii sale cu folclorul, realizată prin prisma originii scriitorului, completează pasajele dense dedicate pamfletarului. Poetul de vorbă cu sine, între retorism și anti-retorism, anticipează reprezentările sale patetice și radicale, privind suportul dramei intelectuale. Creator prolific de autoportrete în versuri, se declară spontan împotriva jurnaliștilor, ajunge recunoscut simpatizant al unor confrăți și se trădează indignat de alții, culminând, din perspectiva unui recunoscut critic, cu un blazon de satanism liric. Repere bine stabilite de autorul *Marelui Alpha*. Și, totuși, ce a dezvăluit Alexandru George, ce a văzut la Tudor Arghezi, spre a puncta ineditul? Iată confesiunea sa, așezată în primele pagini: „A scrie despre el... e, la prima vedere, un act temerar sau superfluu.

¹ Alexandru George, *Marele Alpha*, editura Cartea Românească, București, 1970.

...Travaliul stăruitor și devotat al criticii nu vine să adauge totdeauna operei artistice sporul cunoașterii. ...Comentariul și exegeza se suprapun uneori numai ca o zgură de prejudecăți, ...de false adevăruri, ce au totuși, din nefericire, realitatea lor - iluzoria lor autonomie.”

Justificare argheziană. Conul de penumbră în care s-a adâncit Arghezi postum l-a determinat pe Alexandru George să reacționeze editorial, explicând fenomenul printr-o amprentă nedreaptă a destinului, care a rememorat intervalele neregulate ale intervențiilor publice aparținând recunoscutului poet. Modestia celui care aparent era un ironic incurabil a fost demascată de polemica discreție-investigație a curioșilor cunoscători, care au sesizat nostalgia reală, dincolo de confesiunea-i amară: „M-am eliminat sută la sută din mine, lăsând să se vadă numai părțica lui Dumnezeu”. Deși reputat, în ochii lui Lovinescu, Arghezi a fost privit circumspect, prin raportare la Eminescu. Emancipării moderniste a celui dintâi nu i se potrivește anti-eminescianismul cu care mulți au împovărat epoca. Ierarhia valorică nu-și găsește locul printre contribuabilii individuali, care scriu cu penelul sufletului și al minții, nicidecum sub sabia ierarhiilor. Eminescu este izvorul românesc strâns în tezaur precoce, Arghezi rămâne alesul martor al diversității lirice, poetul cu tot atâtea fețe, câte versuri dăruite. *Din bube, mucegaiuri și noroi, el a clădit prin cuvinte potrivite* opera universală gândită sincer ca o *cântare omului*.

Autonomia *non*-debutului. Asupra travaliului debutului încercatului modernist se apleacă autorul eseului critic *Marele Alpha* în capitolul *Am intrat în viața expresiei cu zăticnire*. Am ales să analizăm perspectiva sa critică prin prisma „nondebutului”, transformând conotația aparent antonimică a compusului într-o percepție metaforică voită a termenului. Unei susceptibilități subiective, cu siguranță, de înțeles, i s-a aliat acel tip de critică inoportună, redând motivele care au condus la apariții argheziene inedite, în tipărituri la început sporadice, ulterior voluptuoase și prolifică – ca într-un mare act de răzbunare. Pagina introspectivă contemporană va nota o primă apariție în *Liga ortodoxă*, din 1896, cercetare pe care i-o datorăm lui Șerban Cioculescu. La 16 ani, reprezentantul unui sfârșit de secol dezvăluie preferințe parnasiene și amprente eminesciene, absolut demonstrabile. Reacționează, însă, Alexandru George, extrem de convingător: Debutul în volum se produce în 1927, prin *Cuvinte potrivite*, „bălțată eroare“, în opinia lui Ion Barbu și „bilanț“ sau „antologie de treizeci de ani“, din punctul de vedere al lui Alexandru George. În celebrul pamflet *Poetica domnului Arghezi*, poetul matematician îl acuză pe confratele său de lipsă de substanță, facilitate și *desuetitudine* a temelor.

Flori fără *mucigai* din folclorul românesc. Lui Alexandru George îi revine meritul de a fi explicat versul frust al maturității argheziene, fascinant și tăios, prin întoarcerea la origini. Ceea ce multora li se părea strict vulgar în adresabilitatea lirică a poetului a devenit material de investigație tradițională pentru eseist. Prea mult nici nu s-au înșelat cei grăbiți, dacă interpretăm etimologic termenul *vulgar*. Cu modestie, admitem că înțelegem și empatizăm cu opinia conform căreia folclorul autentic stă la baza esteticii *Florilor de mucigai*. În sens larg, termenul poate fi sinonim cu *popular*, dar în accepțiune polisemantică, cel din urmă își dezvăluie miraculos sensuri autohtone. *Țărănismul* pe care l-a intuit criticul contemporan în opera înaintașului său nu este unul de blamat și cu atât mai puțin fals, ci o construcție riguroasă și sinceră a unui „calapod” românesc urban, găsindu-și resursele într-un alt fel de folclor, în aparență urât, în esență transparent, al lumii

de zi cu zi. Așa cum literatura evoluează, așa și *afluenții* tradiției revitalizează opere mai vechi, fără îndoială, pionieratul fiind asigurat de Arghezi. George observă fațetele influențelor folclorice la Alecsandri, Coșbuc ori Sadoveanu și reinventează termenul pentru bucureșteanul cu numele real Ion N. Theodorescu. Ceea ce frapează este râvna cu care se creează legături genetice, aproape psihologice, intuitive, cu originile gorjane ale tatălui poetului, chiar presupunerea că cel din urmă s-ar fi născut în respectivele locuri, venind din fragedă copilărie în București. Nimic idilic în scrierile mari, numai că limbajul uliței de mahala, adaptat *slangului* bucureștean interbelic, a frizat latura folclorică, luând, în sensul propriu, ceea ce este popular, *stradal*, în ea.

În cel de-al doilea subcapitol al tezei, *Sub zodia lovinesciană* (I.2), pretextul scolastic al curioșilor deranjați de critică, fie ea justificată, necesară, exagerată sau opacă, se poate constitui într-o plăcută lectură de tip *critică despre critică*, așa cum e negociată delicat sintagma, de către Alexandru George, în al său (să-l numim) «eseu-volum» *În jurul lui E. Lovinescu*. Credem că acest concept face trecerea spre literatura obiectivizată și îl educă pe cititorul îndochinat, determinându-l să accepte să vadă și dincolo de pagina elegantă și cuminte, fără a risca să fie deranjat de opinii părtinitoare. Aparent dificil, pentru neavizați o joacă, bagatelă în gamă înaltă dăruită cunoscătorilor, pentru că cele 300 de pagini te fură și, la sfârșit, fericit dar bulversat, nu mai știi dacă ai citit confesiuni critice sau o analiză contextuală specializată a unui prieten al maestrului.

Materia dispusă aparent fatidic în treisprezece capitole este, majoritar, de bună ținută, propunându-și să răspundă la întrebări care ne-au măcinat pe toți, de-a lungul anilor, în ceea ce îl privește pe Lovinescu sau aducând interpretări personale, care pot avea meritul de a se regăsi și în sertarul altor simpatizanți. Rețin atenția câteva titluri precum *O viață și o vocație*, *Primii pași în critică*, *Necesitatea revizuirilor*, *Revista și cercul „Sburătorul“*, *Sincronism și modernism* sau *Maioreșcianism*. Avantajul nostru este acela de a-l privi cu detașare pe înaintaș, situație imposibil de aplicat nefericiților săi contemporani, care i-au suscitat interesul mai marelui. În mod cert, Alexandru George este un *adept* al criticului, dar nu avem nicio îndoială, cunoscându-i profilul literar, că nu ar fi fost decât un al doilea Camil Petrescu, dacă cei doi și-ar fi intersectat destinele literare. Nu găsim nicio explicație oportună pentru opțiunea de a-i dedica o carte teoreticianului modernismului, cu excepția aceleia sincere, de a-l situa pe cel din urmă pe cea mai înaltă treaptă valorică. O atare determinare nu am mai întâlnit-o decât la Florin Mihăilescu, cel care dubla râvna cu o patimă convingătoare, în cursurile predate studenților. Psihologic vorbind, ar mai putea fi vorba și de o reconstituire morală târzie (Alexandru George având numeroase articole publicate sub titlul *Reconstituiri, revizuri...*), pe care eseistul-om ar fi nutrit-o în momente când însuși experimenta răceala confrăților. Pe scurt, este viața profesională densă, telurică, frământată, minuțioasă, inedită și nerecunoscută a unui om controversat, înzestrat cu nervi de oțel, o extraordinară putere de muncă și cu un condei răzbunător, nici măcar constant, drept relativă echilibrare a unor forțe interioare destabilizate. Postum, Lovinescu este reabilitat, tocmai pentru că noi ne raportăm la esență, la conținut, la creație. Altminteri, nimic nu-l salvează în contemporaneitate, din păcate, exclusiv din pricina unei ciudate, placide și dure judecate a semenilor. George îl numește din primele rânduri *cel mai mare critic al nostru*, deși recunoaște că

a fost întrecut în erudiție, formare personală ori talent nativ de Vianu, Dragomirescu sau Călinescu. E vorba despre o sumă a unor merite pe care le-a avut preferatul său, cel care a reușit „să reprezinte mai mult decât oricine condiția specifică a criticului.” Un spirit clasic prin excelență, conservator nu de puține ori, deloc avangardist prin reacțiile critice, a reușit să se impună ca un autentic și fervent promotor al modernismului, într-un moment suprem necesar pentru literatura română. Această de(s)prindere formidabilă, atât de bine susținută sub raportul studiilor de specialitate publicate, l-a propulsat într-o manieră incontestabilă, cu atât mai mult, cu cât și-a asumat riscul de a se fi adresat și de a-și fi folosit penelul exigent în folosul scriitorilor în viață, mai mult, al celor aflați la început de drum. Ca formație intelectuală și ca profil specializat se îndepărtează în mod voit de Maiorescu, căruia târziu i-a dăruit un eseu critic și la care apreciază intransigența morală și apetitul polemic.

Cel de-al treilea subcapitol al tezei de doctorat este intitulat «*Mateiu I. Caragiale*» – o *viziune în așteptare* (I.3), preluând titlul cărții. Douăsprezece capitole de critică tipică pentru Alexandru George², reușită rezultantă de obiectivitate cerută și subiectivitate mascată, mai mult ca oricând o continuare a unor mult mai scurte referiri de același tip, la adresa lui Mateiu Caragiale, făcute în 1970 – *Mateiu Caragiale sub pecetea tainei* și în 1968 – *Mateiu Caragiale și stilul evocării* (ambele reunite, spre omogenă publicare, în volumul *Semne și repere*, din 1971). Urmate de trei momente de respiro, ori de critică la critică, o mai acută privire introspectivă, intitulată cu modestie, *Anexe*. Dintr-un alt punct de vedere, o încercare de a-l deconspira pe fiul marelui dramaturg, în umbra căruia a supraviețuit, de a-i dezvălui o față neștiută ori mai puțin cunoscută, cu riscul de a-l dezamăgi pe cititor, dar cu propriul câștig al îmbrățișării ineditului. Nu în ultimul rând, o cercetare curajoasă a romanului *Craii de Curtea-Veche*, a povestirii *Remember*, dar și o incursiune în paginile jurnalului interbelicului atât de firesc, decadent și levantin coborâtor, prin atitudine și trai, din paginile volumului care l-a consacrat.

Românii reacționează unitar și stabil la numele Caragiale, prin a-l asocia într-o proporție zdrobitoare cu celebrul dramaturg. Desigur, suntem toți caragializați în spirit, în simțiri și atât de îndatorați prea marelui înaintaș, încât cu greu am accepta un altul care să-i poarte deopotrivă numele și renumele. Avantajul autorului pieselor de teatru, al schițelor, al nuvelilor fantastice și psihologice este și cel al epocii contemporane, pe care o trăim, cea care favorizează opera, nemaifiind interesată, ca altădată, de cancanurile vieții autorului. Așa se face că aflând mărturii ori povești acide, verosimile, despre viața lui Mateiu, nu mai încercăm aceeași obidă pe care au experimentat-o colegii săi de generație, mai mult sau mai puțin impresionați de tarele mării familii. Ceea ce este unanim (re)cunoscut este faptul că Mateiu trece drept întâiul născut al tatălui său, singurul urmaș veritabil, prin vocație, dar și cel oarecum marginalizat, fiind considerat, de la început, drept *fiu natural*. Alexandru George insistă asupra grijii pe care Ion Luca i-a purtat-o fiului mai mare, deseori pune pe picior de egalitate sentimentele nutrite pentru acesta cu cele dăruite copiilor din căsătoria legitimă – Luca și Ecaterina, dar într-o manieră interesantă, provocatoare: nu se poate spune cert că este apărătorul vreunuia dintre cei doi Caragiale. Încearcă, aparent, o redare obiectivă a situației de fapt, dar, când crezi, totuși, că poți înclina balanța în vreo

² Alexandru George, *Mateiu I. Caragiale*, editura Minerva, 1981.

parte (în cea a lui Mateiu, cum suntem tentați), vine cu argumente solide, citând din mari personalități ale vremii, care neutralizează acidul critic: „Nu judecăm, nu cercetăm răspunderile, dar constatăm psihologia tulburată a fiului nelegitim cu dospirea complexului de inferioritate și îngrămădirea mocnită a urii” (Șerban Cioculescu)³. Mai mult, în mod neașteptat, George îl încadrează brusc ca *personaj anacronic*, fără a aduce argumente solide. Nimic din economia cărții, până la un punct, asemănătoare cu un roman, grație fluidității informației, altminteri, foarte interesantă, nu conduce spre o deziluzie personală, și ea nepermisă într-un studiu critic obiectiv: „Să notăm psihologia deviată a scriitorului nostru cu punctul de plecare în mentalitatea aristocratică impunând o altă ordine decât aceea a egalității șanselor de reușită în viață... Chiar dacă din punct de vedere al observației și mentalității comune, Mateiu nu avea niciun motiv să se plângă, nemulțumirea lui profundă a avut urmări la fel de importante în viziunea sa asupra realității și în opera sa artistică...” Brusc, autorul monografiei constată discrepanțele din viața scriitorului urmărit, înainte și după război. Am putea sublinia noi, înainte și după moartea tatălui. Este evidentă starea precară în care ajunge fiul, sărăcia lucie în care trăiește, ceea ce alimentează sursele care îl susțineau pe tatăl incapabil a vedea vreun viitor pentru moștenitorul nelegitim. Situația aceasta nu l-a doborât însă. I-a sporit sarcasmul, i-a servit drept lecție și, foarte probabil, i-a fost prilej de inspirație literară, prin profundă reflecție, pentru mai târziu. Nu s-ar putea spune că Alexandru George se declară surprins, dar nici nu valorifică reacția lui Mateiu: „Și continuând conversația cu tata, se aplecă lent într-o parte și începe încet, cu o severă atenție și multă demnitate și un soi de ifos, să-și taie tacticos franjurile de la manșeta pantalonilor săi, uzați până la extrema limită. La un picior, la celălalt.”

Urmează cel de-al patrulea subcapitol, *Percepții ale postmodernismului* (I.4). În peisajul sfârșitului de secol XX, apariția oricărei personalități multidisciplinar impuse publicului devenea treptat o excepție. Sunt anii grei, premergători Revoluției, când fie erai oprit de cenzură, fie deveneai constrâns social, din cauze mult mai lumești și imprezibile decât ai fi putut intui. Pe de o parte, rămânea teama de a spune/scrie involuntar ceea ce nu trebuie și de a fi victima Securității, iar pe de altă parte, se impunea asumarea riscului de a-ți periclita material existența, în deceniul foamei și al suferinței fizice, potrivnice oricărei forme de civilizație modernă. Cu atât mai mult, multidisciplinaritatea devenită profesiune de credință, a unui scriitor, reține plener atenția. Un exemplu concludent ni-l oferă Alexandru George, care începe să publice din zorii deceniului al șaptelea, deopotrivă eseuri critice și politice, proză scurtă și roman. Cea din urmă specie epică avea să fie desăvârșită tocmai în frământatul deceniu al optulea, la începutul căruia, chiar în 1980, reușește să publice la editura Cartea Românească un al treilea volum din seria *La sfârșitul lecturii*. Confesiune, critică, privire când austeră, când îngăduitoare, amintiri directe și indirecte, scrierea ne propune abordarea unor teme provocatoare pentru timpul publicării, dar și invocarea unor nume puternice, de necontestat. Iată câteva titluri relevante, pecetluind câteva dintre cele mai titrate capitole: *Programe, curente, grupări. Debuturi și false debuturi. Titu Maiorescu și discipolii săi. Momente în receptarea lui Tudor Arghezi. Critică și creație*. Cincizeci și unu de puncte de vedere în 320 de pagini, adică o foarte variată și prolifică aplecare asupra celor mai surprinzătoare aspecte

³ 1940, în biografia dedicată lui Ion Luca, p. 107-108.

social-literare. Alexandru George este recunoscut pentru eleganța creionului critic, care i-a fost suficientă spre a fi și încadrat ca un foarte bun observator (Marius Tupan, care l-a publicat constant în *Luceafărul*, insista asupra calităților de excepție ale acestui critic, urmărit îndeaproape numai ca romancier). Deseori, autorul face mărturisiri pe care le probează cu puncte de vedere externe, credibile, de necontestat, ceea ce îl conduce inevitabil către o dublă critică: cea pe care și-a propus-o inițial – de pildă, George Călinescu, respectiv, o alta pe care și-a subsumat-o, perspectiva lămuritoare asupra acestuia – Ileana Vrancea. Alteori, este neînduplecat, de nerecunoscut, deplângând soarta și inutilitatea existențială a unor „slujbași ori gentilomi ai caselor de bani”, intransigență în care sălășluiește în mod cert amarul propriu: nu de puține ori s-a luptat cu opinia publică deformată, care îi reproșa lipsa unei diplome – parcă și mai vehement, atunci când constata cât de bine scria.

Cu Marin Preda a fost contemporan, iar la momentul scrierii articolului dedicat lui, în prezenta carte, părintele moromețian trăia. Pretextul devoalării prețurii personale a constituit-o editarea *Convorbirilor* lui Florin Mugur, scriitorul-redactor care a avut șansa de a-i cunoaște personal și profesional, grație muncii sale competente, pe atâția mari mânuitori ai condeiului. Viziunea pe care o are George asupra sa este, dacă nu inedită, atunci atent analizată, astfel încât să permită reala înțelegere a unor aspecte literare ignorate. De apreciat faptul că s-a apropiat de o personalitate a vremii, aparent susținută de regim, dar căreia, de pildă, i se cenzurase cumplit *Cel mai iubit dintre pământeni*.

Autorul lucrării *La sfârșitul lecturii* (III) are, în primul rând, meritul de a recunoaște în Preda un autor *confesiv, reflexiv*, dovedind o înțelegere duioasă a destinului săteanului din tată în fiu: „Țăranul ca ființă eminentă gânditoare este marea lui inovație într-o literatură despre care se credea că ar fi suprasaturată de «țărănism».”⁴ Din perspectiva anilor '80 ai secolului trecut, ne apare mai facil momentul raportării la perioada interbelică, în comparație cu zilele noastre și, poate tocmai de aceea, nu frapează comparația imediată cu Rebreanu. În spiritul criticilor consacrate, se observă și de această dată diferența dintre protagoniștii din *Ion* și *Moromeții*, primul fiind „o expresie a elementarului, instinctivului”, iar al doilea construind universul său particular, al vorbei, ajungând, printre atâția alți țărani, să se exprime *dialectic, dialogic*. Reducând întreg spațiul românesc, din Ardealul lui Rebreanu, Moldova lui Creangă și Valahia lui Preda, am putea intui în Ilie Moromete rădăcini de peste tot, cele mai viguroase apărându-ne, paradoxal, reflectate în bonomia humuleștenilor. George nu merge atât de departe, din contră, insistă asupra rolului backgroundului interbelic, lăsând «chestiunea țărănească» și admirând stilul. Versus (până și) Camil Petrescu, cu ale sale *jocuri intelectuale* uneori *perfid* interpretate, Marin Preda nu pledează în favoarea judecății „abstracte și universale”, la el gândirea devenind „un fapt al experienței”. Simplitatea limbajului moromețian explică supraviețuirea în timp a personajelor sale, deși nu trebuie ignorat faptul că tocmai lupta cu timpul, cu trecerea sa dificilă – în așteptarea unei recunoașteri reale, nemascate - le-a impus pe acestea atenției generale. Este evidentă aprecierea deschisă a criticului pentru marele său contemporan, de vreme ce îl citează și transformă în aforism o afirmație precum „analiza ucide mișcarea”. O altă notă remarcabilă pe care o propune criticul și

⁴ Alexandru George, *La sfârșitul lecturii* (III), editura Cartea Românească, București, 1990, p. 240.

care îi vizează pe toți acești mari bărbați, fericiți sau nefericiți în dragoste, puternici ori slabi în fața imprevizibilului vieții, mai mult sau mai puțin inspirați, diplomați, o constituie arta adaptării. La viața tumultuoasă a orașului, cu precădere, dar și la îmbărbătarea, rezistența, în fața luptei cu propriul parcurs prin viață.

Orașul este, bineînțeles, Bucureștiul, stația finală a tuturor călătoriilor temerarilor provinciali, mai ales a celor provenind din mediul rural: „Mediul Bucureștilor, adăugăm noi, pe baza unor oarecare observații competente, nu este unul pietrificat, ci unul care «se face» neconținut, care adoptă mereu fermenți din afară, tocmai prin actul lui de geneză însuși... Bucureștilor le-a fost hărăzit de destin să fie o răspântie a lumii, un magnet care atrage și face să se așeze tot felul de elemente alogene, din cele mai diverse colțuri ale țării...”⁵ În plus, ideea adaptabilității la pulsul metropolei poate fi demonstrată ca inspirându-se din cea a inadaptabilității reale a țăranilor, după cum observă Alexandru George, ca veche temă sămănătoristă și neosămănătoristă. Altfel spus, numai sămănătorist nu ni l-am fi imaginat pe Preda, în spirit, pentru că timpul, din acest punct de vedere, a avut, cu sine, răbdare.

Urmează al cincilea subcapitol, *Lecturi, semne și repere* (I.5). În 1971, Alexandru George publică la editura Cartea Românească o lucrare importantă, *Semne și repere*, obținând cu ea Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică literară. Meritul este excepțional, dacă ne gândim că evenimentul se petrece la numai un an după ce laureatul debutase în acest domeniu, cu *Marele Alpha*. Recunoașterea sa la cel mai înalt nivel va fi una de bun augur, pentru că, peste ani și ani, se va mai bucura și de alte încununări remarcabile, dintre care, spre a nu ne repeta ulterior, vom aminti numai câteva: *Simple întâmplări în gând și spații* – Premiul Uniunii Scriitorilor pentru publicistică (1982) și *Oameni și umbre, glasuri, tăceri* – Marele premiu Soros pentru roman, Premiul revistei „Convorbiri literare”, Premiul Fundației „Cuvântul” (1996). Acest ultim an menționat pare să fi fost unul de grație, pentru că va coincide cu cel al primirii unui nou tribut de excepție din partea Uniunii Scriitorilor, pentru monografia critică *Caragiale*. Pentru momentul editării *Semnelor...*, trebuie să recunoaștem că sunt uimitoare incisivitatea și aplombul tânărului analist, în condițiile în care nu se ferește să demoleze unele mituri – neuitând să reconfirme altele –, comparând acest demers cu cel anterior, mult mai așezat și mai luminos. Am putea spune chiar unul sceptic, rezistând aceleiași paralele. Suntem tentați să credem că nu sunt, totuși, deloc asumate riscuri – , deși, cei „desființați”, întâmplător sau nu, nu se regăseau printre preferințele selecțiilor comuniste din deceniile anterioare acestui moment.

Al doilea capitol al tezei de doctorat, intitulat *Proza – modele și exemple epice* (II), cuprinde trei subcapitole care analizează o parte a prozei scurte georgiene. *Consemnări târzii* (II.1) este o reinterpretare a titlului ales de autor pentru unul dintre volumele sale, *Consemnări în curs și la fine*. O carte pe care Alexandru George a ales să o publice în 2002, deși termenul „a ales” nu se mai susține în deceniile sale de scris postrevoluționare. E de presupus că, odată cu libertatea mult câștigată și invocată nu de puține ori, nimic nu-l va mai fi oprit pe scriitor să amâne trimiterea la tipar a unor cărți, din prudență, pudoare sau din bun simț. A considerat deseori că scrierile oneste nu-și găsesc locul în perioade tulburi, greu încercate sau pasibile a fi coruptibile moral.

Se pune întrebarea dacă reflectarea de altădată nu-i dăunează acum, când lipsește deliberat, pentru că incisivitatea de care dă dovadă în mânăuirea condeiului îl pune serios pe gânduri pe cititorul său fidel. Descoperim un altfel de eseist, de scriitor, greu de spus critic, deși, terminologic

⁵ Idem, p. 248.

vorbind, toate calificativele îi sunt proprii - ne-am obișnuit cu ele de la începuturi. Schimbarea de ton este evidentă și, într-o oarecare măsură, este anunțată din primele pagini - *De ce scriu?* Cu atât mai mult este nedumerit cel care citește și care nu regăsește nimic din stilul pe care îl îmbrățișa constant maestrul. Confesiuni amare, observații strict personale, departe de a fi considerate critică obiectivă, tristeți târzii nejustificate, plata unor polițe care nu interesează pe nimeni, lipsă totală de eleganță ori diplomație, iată numai câteva concluzii pe care le fixăm și care nici sub aspectul informației, nici sub cel valoric, nu stau alături de lucrările care au precedat acest mic tom. Sigur, din punct de vedere al redactării, discursul este fără cusur. Este, poate, singura constantă păstrată și care oferă avantajul lecturii pe nerăsuflete, ca de obicei, chiar dacă sprâncenele lectorului se ridică de nenumărate ori în semn dezaprobat sau pentru a infirma opiniile împărtășite paginii. Sunt 51 de articole în aproape 250 de pagini, ceea ce vorbește de la sine despre privirea sumară aruncată subiectelor tratate. Cel care ne obișnuise cu tușe delicate, laude excesive, umbre scuzabile, evitând conflictele și topind mâni ascunse în compromisuri verosimile apare de această dată ca un pensionar plictisit și pus pe hartă, dispus a se certa cu toată lumea pentru reabilitarea propriului nume, frizând aroganța, și aceasta deloc caracteristică sieși. În plus, delirul său războinic este declanșat și împotriva unor nume grele - George Călinescu, Radu Petrescu, Mircea Cărtărescu, Andrei Pleșu, Gabriela Adameșteanu -, cu mulți susținători în publicul larg și imparțial, ceea ce nu poate avea drept finalitate decât eșecul demersului dorit a fi îndrăzneț. La fel, uimește soclul fragil al construcției critice proiectate. Niciuna dintre incursiunile tematice ori reproșurile critice nu este reprezentativă pentru vreun subiect literar care să țină prima pagină a unui ziar, cu atât mai puțin pentru posteritate. Și atunci, ne întrebăm, parafrazând titlul primului articol, altminteri unul reflexiv: de ce a scris această carte? Impresia generală este aceea a creării unui șir de scrisori netrimise, prilej de confesiuni, autoportret, răbufnire, năduf, cu precizarea că destinatarul (cititorul) pare statornic și sigur, dispus să primească oferta inedită în aceeași notă de benevolență, ca în trecutul atât îndepărtat, cât și neîndepărtat. De aici, greșeala. Publicul este eterogen, dinamic, obiectiv, exigent, cu așteptări în creștere, iar simpla declarație de dragoste făcută o dată, de două ori nu obligă la dragoste veșnică și cu atât mai puțin necondiționată. Dacă valoarea adevărată nu rezistă. „De ce scriu?... Pentru că motivele scrisului sunt altele la un debutant față de cele ce însuflețesc pana mult mai tocită a unui septuagenar... Mai am unele lucruri de dezvăluit, nu cred însă că tocmai acum aș putea spune că voi începe ceva...”

O altă abordare, *Petreckerile minții* (II.2). Volumul de proză scurtă publicat în anul 1986 la editura Cartea Românească, în București, *Petreckeri cu gândul și inducții sentimentale*, cuprinde 44 de reflecții personale pe cele mai diverse teme, lumești, introspective și culturale, adunate în 265 de pagini. De aici și impresia certă de dinamism în conținut și suplețe în formă a tuturor textelor, bucurie a unei foarte bune gândiri critice transferate într-un aidioma scris, izgonirea oricărui risc de clișeizare sau repetabilitate. Două mari atuuri, aparent concurente, în fapt, complementare: ziceri noi, informații inedite, nepreluare din alte scrieri personale, dar o asemănare în spirit, care nu numai că ne conduce către un tot unitar similar lecturii unei singure cărți, cu capitole diverse, dar se și alătură mai marelui întreg, reprezentat de creația deplină a lui Alexandru George. Cu toate că subiectele alese sunt diferite, certificate și de datarea lor – în bunul obicei al

maestrului, pentru prozele risipite și adunate în volume, în așteptarea bunului plac al unei edituri de a le publica, la un moment dat -, au omogenitate indiscutabilă de sens literar și de similară valoare. Sunt scrise pe parcursul mai multor ani, între 1972-1985, înregistrează atemporal un progres al condeiului, dar nu unul spectaculos, pentru că începuturile au fost foarte bune. Scepticii ar fi așteptat niște încercări (s)forțate, care să ia aspectul unei publicații acceptabile, ca volum, dar numărul mic al paginilor dedicate fiecărei tratări explică tocmai dorința de respiro pe care ne-o induce autorul și evită monotonia, care, s-a văzut, îi este totdeauna străină. Titlurile croiesc un background iluzoriu în diversitate, nu induc în eroare, dar sunt eminentemente conotative, adică își păstrează atât aura literară, cât și invitația descoperirii unui altceva, mai profund, odată demarată lectura. Exemplificăm: *Cunoaște-te pe tine însuși!*, *Apărarea și ilustrarea limbii române*, *Snobism*, *De la artă la arta pentru artă*, *Între simplu și complex*, *Obligația de a gândi despre Rebreanu*, *Despre prostie*, *Descoperirea lui Radu Petrescu*, *Despre dragoste și numai despre dragoste*, *Singurătate*.

Ne propunem în acest demers să-l introspectăm pe Alexandru George și să demonstrăm că ceea ce ni se oferă ca „fragmentarium” are drept finalitate o operă desăvârșită, nu numai sub aspectul imediat, al formei și al conținutului, dar mai ales în cel al recompunerii unei gândiri critice exprimate prin mijloacele literaturii. În consecință, consemnările noastre vor fi cursive și se vor particulariza prin aprecieri obiective înlănțuite, fără pauze anunțate, tocmai pentru a încuraja îndeplinirea scopului primordial anunțat. Prezenta decizie a fost indiscutabil influențată de opiniile unor consacrați critici contemporani⁶, demne a fi luate în calcul, cu atât mai mult cu cât, citind printre rânduri, descoperi invitația realizării unor observații atente asupra textului literar propriu-zis, a creației, până nu demult supuse exclusiv unor analize generalizatoare – de confundat cu opera georgiană, în ansamblul ei.

Paginile dedicate prozei scurte se încheie cu subcapitolul *În căutarea sensului de la urmă* (II.3). În 1970, Alexandru George debutează în volum, sub redacția editurii Eminescu, ca prozator, făcându-și cunoscută cartea *Simple întâmplări cu sensul la urmă*. An de grație, pentru că va consemna, cum am văzut, și prima sa recunoaștere în postura de critic. Sunt zece contribuții interesante, care se bucură de apreciere, exprimată dintru început, de către Matei Călinescu: „...nuvelele lui reprezintă o concentrare de experiență artistică și, mai mult decât atât, triumful unui stil care e în același timp al venerației și al ironiei. Scriitura lui e în cel mai înalt grad contextuală, înțelegerea ei presupunând cunoașterea modelelor în funcție de care își caută și-și descoperă originalitatea.”⁷ Titlul ales este edificator, dar la această concluzie se ajunge numai după lectura integrală. Termenul *simplu* nu are nici pe departe conotația de *simplist*, ci este sinonim cu sintagma *pur și simplu*, care îl apropie de *firesc*, *expectabil*, *cotidian*. Altfel spus, inversiunea are rolul său

⁶ *Petreceri cu gândul și inducții sentimentale* este o „carte ce poate fi citită și sub incidența unei grile memorialiste truate, autentificată, însă, prin convenția «obiectivării» și prin aparenta detașare. «Diletantismul» critic, pe care îl mărturisește aici, cu ușoară ipocrizie, Alexandru George capătă reflexe și semnificații superioare, părăsind sensul unei false modestii și refugiindu-se într-un spațiu estetic în care e greu de disociat meditația critică propriu-zisă de inserția narativă sau de excursul teoretic Iulian Boldea, *Critici români contemporani*, p. 48.

⁷ Fragment din textul inserat pe coperta a IV-a a volumului *Simple întâmplări cu sensul la urmă*, editura Eminescu, București, 1970.

nebănuț pentru neavizați, iar decodificarea completă survine la propriu, *la urmă*, pentru că fiecare subiect parcurge o traiectorie aparent lineară, surprinzător contrazisă, transformată, spre finalul fiecărei proze scurte. Elementul *surpriză* pare a fi nota deopotrivă comună și definitorie a mănunchiului de gânduri contorsionate, iar *sensul* devine o ecuație de rezolvat individual de către fiecare cititor, sigur bulversat la o primă receptare. La o analiză obiectivă, survine certitudinea că sunt texte care se cer a fi recitite și aprofundate. Demersul care le asigură succesul implică obligatorii pauze în lectură. Este riscant să parcurgi deodată, pe nerăsuflăte întregul, întrucât se poate pierde substratul, amănuntul, particularitatea fiecărei piese din conținutul insolitului puzzle. Ceea ce ne survine drept mutual, este stilul. Poate cu o singură excepție, Narațiunea la persoana I sporește farmecul oricăreia dintre reprezentări, Alexandru George impunându-se deja ca un adept al confesiunii voalate, și de aici conturarea impresiei de împărtășire autobiografică. S-ar putea pune problema unei voluntare induceri în eroare, de înaltă clasă, cât timp, de fiecare dată, concret, de zece ori, trăiești sentimentul că parcurgi un jurnal. Tehnica nu e nouă la acest autor, dar este de reținut, pentru că ne aflăm, cum spuneam, în fața debutului său editorial în proză, ceea ce ne atrage și mai mult atenția și ne determină să conceptualizăm începuturile stilistice ale celui care, ulterior, a excelat îmbrățișând profilul intertextualității. Cumva, nuvelele acestea sunt un fel de școală personală și un antrenament al minții pentru mai marile opere de mai târziu. Știm că scriitorul a publicat la vârsta maturității depline, la 40 de ani, ceea ce îi dublează acest tip de *tinerețe* printr-o experiență autodidactă, dezvoltată în restriștea biroului personal de studiu. Notațiile riguroase de la finele fiecărei părți ne confirmă faptul că opt texte au fost scrise în 1964, în mai multe anotimpuri, unul în 1965 și un altul în 1968.

Debutul se petrece în anul 1969, când, în revista *Luceafărul*, găsim povestirea *Nocturnă*. Aparentului simplism de care aminteam i se suprapune deseori neverosimilul. Și aici se propune o rezolvare logică. Fie abordezi litera sub imperiul plasării în domeniul unui fantastic nou, un preambul pentru un *phantasy* inițiativ, postbelic, fie, neglijent, conchizi că materialul este predictibil și reiterant. Deși intrigile sunt determinabile și vădit contemporane prin alegerea și desfășurarea lor dezinvoltă, nu negăm atemporalitatea, care își atrage o generalizare imediată și care mimează, cel puțin ca „target”, fabulosul. Recunoaștem că nici pe departe Alexandru George nu poate spera să fie catalogat ca un discipol dintr-o școală cum ar fi cea a unui Edgar Allan Poe, dar nici nu trece nefericitgranița spre un Jules Verne. Încercările noastre au drept scop înlăturarea oricărei tentative de a plasa textele într-un marasm al confuziei, întrucât aceasta este cea mai la îndemână și neatent de făcut încadrare. Din aceeași cauză, unele nuvele trec drept mai slabe, prin evaluare, decât altele. Firesc, din dorința de a convinge, pagini întregi trenează sau prelungesc nepermis punctul culminant așteptat. Nu vorbim deloc de un noroc al începătorului. Fără a fi pus în temă, le atribui vremelnice unui adolescent întârziat. Există o anumită senzualitate exagerată pe alocuri, amintind de romanele pariziene de mult timp apuse, pline de suspinele domnițelor trădate în amor, dar este numai un tertip fabricat pentru a face loc inevitabilului, neprevăzutului. Conflictul se clădesc cu răbdare, în umbra impredictibilității, focusul este de fapt asupra reacțiilor personajelor, nu vizează direct plot-ul, de aceea, prin reconsiderare, suntem chemați să nu cădem pradă nicicând plictisului, ci sporitei atenții și pregătirii boom-ului consacrat. Subiectele sunt

neobișnuite, în sensul că nu se regăsesc concret în viața cotidiană, dar sunt inspirate dintr-o realitate posibilă. Nu negăm că tocmai de aceea receptarea sumară este cea de *poveste*. Fără a minimaliza, un fel de istorioare pentru adulți. Chiar și așa, ni se joacă o farsă, pentru că ceea ce ține de elementul *surpriză*, prezent în cele mai multe dintre proze, nu mai e deloc joacă pentru copilul adult. Sunt cazuri în care rămâi împietrit, când niciun resort interior, conștientizat ca aparținând unei persoane cu un minim bagaj de lectură, nu te conduce spre deznodământul impus.

Intenționalității profesionale a scriitorului i se supun trei puncte de vedere comune, la care va subscrie negreșit protagonistul (fiecare dintre cei zece), cel mai des unul tânăr (există o singură ipostază când Alexandru George își alege ca personaj-povestitor un profesor de 75 de ani) sau aflat încă la prima tinerețe: relația cu sinele, cea cu femeia - văzută ca jumătate, așadar idealizată - și cea cu societatea (aceasta din urmă nefiind direct urmărită, ci apărând involuntar și, pe cale de consecință, necontribuind la soluționarea *cazului* propus). Prima ipostază nu frapează, este previzibilă, chiar obligatorie pentru o narațiune subiectivă. Autointrospectarea nu îl salvează însă pe naratorul-bărbat, pentru că, iremediabil și implicit, în oricare dintre situațiile propuse, devine victima femeii. Cum se descurcă în toate încercările pe care singur (totuși) și le creează sau dacă reușește să iasă din fiecare impas este numai o soluție oferită de soartă, declarându-se neputincios în fața feminității imuabile, incapabil să înțeleagă de ce își provoacă atâtea tragice neînțeleșuri, ajungând deseori la o graniță a damnatului învins. Nu mereu însă. De aceea și noi, dar și povestitorii dăm vina pe destin. Un soi de scepticism induce un zâmbet complice în proximitatea fiecărui final, dar nu unul batjocoritor, ci pe cel al confirmării neîncrederii asumate inițial.

Femeia nu este bine individualizată. Deși are aproape mereu un nume (apare și o necunoscută, dar care este chiar de *poveste*, Zâna Lacurilor) – Elvira, Angela, Luiza, ea reprezintă *femeia*. Rămânând o necunoscută, desigur, angajează drama. Poate că iubirea masculină nu își propune neapărat să deslușească feminitatea, se mulțumește să o știe acolo, în sufletul lui incandescent, dar o confundă cu o păpușă, nu îi intuiește pericolul la care îl poate supune, și de aceea, inevitabil, constată că îl dezamăgește. A nu se înțelege că protagoniștii lui Alexandru George caută parteneri simple, fără prea multă minte, din contră, pentru că tocmai ele sunt cele care creează complicațiile, tot ele sunt chemate să comunice, să își ofere umărul pe care să se poată oricând plânge. Soluția aceasta ne este oferită de unul dintre texte, practic singurul în care *ea* este dezavuată, părăsită, murdărită de complicitatea unui adulter strigat de alții (opinia publică binevoitoare și anonimă), deși îndeplinește condiția de bază pe care orice femeie o impune unui bărbat, aceea de nevastă. Sunt însă și exemple curajoase când bărbatul se dovedește a fi un nemernic de neînchipuit, iar victimele sunt consoartele (așadar, mai multe, în acest *caz*). Tocmai acestea sunt cele care se impun ca foarte puțin credibile. Prin contrapunct, se creionează numai o situație care va rezista ca o plăsmuire a unei minți bolnave ori iresponsabile, la un moment dat, posibilă în realitate, dar inacceptabilă. Interesant este faptul că și în acest exemplu grosier, el nu resimte nicio vină, nu are deloc remușcări, pe când pildele care subminează femeia, chiar și indirect, sunt descifrabile și impardonabile. Cât privește raportul cu lumea, observăm că nu se stabilește decât în măsura în care o reacție colectivă ar conta și, așa cum se prefigurează lucrurile, aceasta nu poate fi nici prevăzută, nici solicitată. Aspectul social nu este luat în calcul, probabil că

nici nu și-ar găsi locul, când concentrarea este asupra *eului* sau asupra *perechii*. Oamenii de aiurea se consolidează ca personaj colectiv, figurant și rare sunt ocaziile când, în afara personajelor principale răsar altele episodice ori secundare. Participarea *lumii* nu este una benefică, cel mai adesea încurcă, strică jocurile. Pare să vină dintr-un univers paralel cu cel creat de către cei direct implicați și, ca atare, este ignorată. În calitate de public mut sau, eventual, nespecific, mulțimea aceasta amorfă rămâne un fundal de epocă, destul de fals, neavând susținerea celor care îl reprezintă în prim-plan

Titlurile povestirilor sunt și ele sugestive, reflectând succint și ideal conținutul, dar ne apar și interesant alese, unele reprezentând coincidențe (sau fiind voit astfel alese) cu altele mult mai cunoscute, aparținând unor opere ale unor autori recunoscuți, precum Shakespeare, Proust, Dumas, iar autohtoni, Sadoveanu, Macedonski. O notă filozofică transpare din întregul volum și se lasă impresia că autorul este mai degrabă un specialist în acest domeniu, mai mult decât în Litere, grație fie citărilor solide, fie jocurilor de cuvinte care conduc către aceleași premise, mai rar, prin simple declarații, afilieri ale personajelor la anumite științe înrudite (logica).

Romancierul rebel (III) prefătează, prin titlatură, patru subcapitole care dezvăluie talentul incontestabil al lui Alexandru George, și în această postură. *Prozator sau critic?* (III.1) este o întrebare des adresată, de mulți, dar care are și un caracter retoric. Direct, în cadrul discuțiilor între specialiști, în atelierele ce urmează unor conferințe ori simpozioane, indirect, citind printre rânduri, în diversele studii critice. Probabil că profilul unui mai degrabă necunoscut, care a început să capete din ce în ce mai mult tușele unei personalități remarcabile, nu-și găsea locul în prea aglomerata panoplie a celor cu predispoziții sceptice. Sunt plăcute analizei și încadrării critice evoluțiile lineare și previzibile, ale scriitorilor care cresc sub ochii evaluatorilor sau, din contră, cele spectaculoase, susținute fericit de o receptare glorioasă, neașteptată, de regulă, externă, de vreun premiu literar meritat, dar nebănuț.

Alexandru George și-a urzit o prezență circumspectă, desigur, din bun simț, din modestia autoplasării în umbra marilor valori naționale, dar frustrările intelectuale personale, astăzi, într-o lume deschisă, altfel privite, l-au ruinat psihic și i-au blocat de la sine ascensiunea. Este cel puțin paradoxal să constați că a avut o contribuție prolifică literară și critică, să descoperi la propria-ți lectură un spirit vivace, flexibil și înzestrat, dar să nu-l regăsești în vreun fotoliu confortabil al niciunei instituții de profil, ca să nu mai amintim trist de lipsa reală din antologii critice contemporane. Fatidic devine, în aceste condiții, să te informezi, documentezi asupra sa, înaintea cercetării operei. Altminteri, o reacție de profesionist, obligatorie. Încurajator ne apare să-l descoperi de la sine, ca să fii obiectiv și sincer și ca să-ți asumi riscul revoltei infinite, când citești ulterior, părerile negative ale multor critici consacrați. Ceea ce se pierde din vedere, la nivelul oricărei analize, a oricui, este faptul că nimic nu este veșnic, unic și de necombătut în domeniul criticii, că nimeni nu deține adevărul absolut. Cu atât mai mult, ar trebui dezavuată practica clădirii și afilierii la tabere, cel mai probabil reduse numeric la două, pro și contra. Exemplul în sine îl oferă însăși opera integrală a lui George. Statistic, este considerată, majoritar, de ridicată valoare literară. Sunt de găsit însă și slăbiciuni ale scrisului, în etape diferite ale vieții și în domenii asemenea. Nu se pot face ierarhii, nu se poate grăi onest cu privire la întâietatea vreunei laturi

profesionale (căci scriitorul și-a făcut profesiune de credință din scris, la propriu și la figurat): e mai bună critica sa, e mai înalt romanul. Sufletul nostru mioritic va înclina, nemăsurat de subiectiv, spre cea de a doua alegere.

III.2. *Pledoarie pentru «Seara târziu»*. „Romanul meu înfățișează un tablou al lumii strivite și decimate de comuniști, dar nu anihilate: societatea veche se prăbușise, uneori în subsoluri sau beciuri, dar continua să existe, pentru că membrii ei erau folosiți de noii stăpâni pentru capacitatea lor în posturi subordonate, prost plătiți, nesiguri de ceea ce li se „dădea”, mereu ca o concesie ce putea fi oricând suspendată, dar având de partea lor cel puțin inteligența. În cazul celor înfățișate în Seara târziu..., cel care vorbește este un intelectual tânăr angajat în scrierea unui roman; o situație totuși specială. Deși este un tip relaționist și vivace, un om de „lume”, căutând contactele și societatea, e silit să-și ascundă identitatea, câștigându-și existența în lumea nouă, tehnică, a „constructorilor” socialismului sau recurgând la expediente, fără nicio satisfacție din partea unui regim care glorifică în teorie munca.” Ni s-a părut o datorie morală să redăm integral opinia scriitorului Alexandru George, exprimată în legătură cu propriul roman, pe de o parte pentru că nu îi stătea în fire să-și prezinte în vreun fel sau altul propria operă - cu atât mai mult sub forma unei reclame mascate, prin introducerea pe coperta a IV-a a cărții -, iar pe de altă parte pentru că sintetizează, în cel mai înalt grad, conținutul. Ne reamintim că se confesase într-un interviu anterior, cu 15 ani în urmă, că își dorește nespuse să reediteze *Seara târziu*, care ar deveni, din punctul său de vedere, *un document de epocă*. Justificarea primară era aceea că volumul mai fusese publicat, în prime tentative în perioada comunistă, dar din cele 575 de pagini actuale, fuseseră acceptate numai 140. Fusese mai mult decât o cenzură, o reală *jumulire*, ca să-l cităm pe autor, pentru că ne imaginăm că fuseseră extirpate toate referirile care deranjau, cu conotații politice, religioase ori cele care conțineau puncte de vedere exprimate în legătură cu unele personalități ale timpului, care aveau nefericirea să fie dezavuate de noul regim. În consecință, ce rost își mai găsea cartea, care era gândită formal ca un jurnal și care, după cum înfățișează ediția finală, așa și devenise? Cum mai arăta în formula *prescurtată*, ca să găsim un sinonim elegant pentru mai potrivit termen *amputată*? Un redactor bun al timpului ar fi trebuit să-i așeze ca subtitlu sintagma *Pagini de jurnal*, ceea ce ar explica-o pe cea actuală, din 2010, așezată pe pagina de gardă și pe cea de titlu fals, imediat sub numele autorului, realmente onorantă și recompensatorie, de *Opere alese*. Ar fi fost de imaginat că, dacă ar mai fi trăit, octogenarul și-ar fi propus o reeditare a mai multor scrieri, cu completări și adăugiri, sub aceeași impresionantă formulă. Apoi, *documentul de epocă*, sintagmă cu care suntem perfect de acord și pe care, mărturisim, am fi folosit-o și noi, și dacă nu am fi citit această caracterizare într-una dintre mărturisirile autorului. Este un nesperat prilej pentru specialistul care nu i-a fost contemporan lui Alexandru George să decupeze pagini de istorie literară și să descopere viața nevăzută și neștiută a unor mari personalități, printre cei mai observați fiind Camil Petrescu și George Călinescu.

Detașarea noastră, justificată de distanța temporală și de aprecierea critică a ambilor titani, nu se lasă indusă în eroare sau măcar influențată de subiectivismul tânărului scriitor de atunci. Scriitor în devenire, dar dovedind toate atributele stilului și ale genului. Este evidentă aprecierea, respectiv, deprecierea părtinitoare pentru cei doi moderniști, iar faptele capătă consistență, prin

comparație cu nenumăratele reveniri asupra acestui aspect dual, regăsit și în alte opere georgiene. Întâmplător sau nu, sunt multe scrieri în care sunt *scăpate* catalogări sentențioase anticălinesciene și pro camilpetresciene. Resorturile adânci ale situației nici nu ne mai interesează. Nu am reușit să găsim un răspuns plauzibil al antipatiei fățișe pentru Călinescu și nici cartea de față, care are pretenția unui jurnal și a redării fidele, sub acest aspect, a realității culturale a vremii, nu ne lămurește decât prin justificări de ordin profesional. Or, ranchiuna e atât de mare și ochiul observator atât de ascuțit, încât suntem siguri că vor mai fi fost și altele motivele pornitului Alexandru George. Cu atât mai mult cu cât, în contrapartidă, ne impresionează candoarea cu care vorbește mereu despre Camil Petrescu, numit sincer, la un moment dat în paginile bine gândite, *omul meu*. Nu în ultimul rând, *explicația finală*, o scurtă și lămuritoare completare, care va fi fost făcută, desigur, cu ocazia editării ultimei ediții a *romanului*. Rămânem însă cu unele aspecte lămurite și nelămurite. Mai întâi, dacă notațiile au început în 1949, când Alexandru George avea 19 ani și când putea mult mai bine să analizeze intruziunea comunistă proaspătă și dramele umane sufletești care i-au succedat, de ce sunt ignorați acești ani de început? Nu ne mai întrebăm de ce s-a oprit exclusiv la perioada aleasă, de nici trei ani, din totalul de 13 recunoscut. Nu avem cum să găsim un răspuns, nici direct, nici indirect. Apoi, dincolo de percepția-i subiectivă și de tenebrele neiertătoare ale timpului, de ce simte imperios necesar să precizeze că și-a mai schimbat opinia în legătură cu unele cărți și cu unii oameni și, mai ales, cu care dintre ele/ei? Generalizarea nu se susține, poate fi strict o notă de politețe. Sigur că, în întregul său, cartea poate trece facil drept un *roman* sau un metaroman, deși dorința scriitorului este clar exprimată, dacă reușim să ne detașăm total de reperele evidente, autobiografice, de stilul real de *jurnal* și numai dacă presupunem ca stricte inserții toate relatările privitoare la personalitățile epocii, culese din realitatea imediată a făptuitorului de jurnal sau chiar din documente ori gazete ale timpului.

III.3. *Dimineața devreme*. Publicat în 1987, la Editura Cartea Românească, romanul de 175 de pagini *Dimineața devreme* nu a fost fericit primit de critica predecembristă. Și în mileniul al III-lea, viziunea nu se schimbă deloc, spre aceeași cunoscută neîmplinire a autorului. Profesorul Mihai Zamfir consideră chiar că este dintre acele lucrări care „nu îl califică drept romancier” pe Alexandru George (*România literară*, nr. 41, 2012). Interesează mai întâi aspectul literar și valoarea operei, prin raportare la anul când a fost publicat, când avea să fie recunoscută o cenzură dură, dar și la celelalte scrieri noncritice, într-o perioadă dedicată romanului (deceniul al optulea se bucură de interesul scriitorului în această privință). Nu este mai puțin adevărat că în același registru este tratat și *Caiet pentru...*, apărut în 1984, iar de la distanța anului 2012, și romanul cel mai iubit al creatorului său, *Oameni și umbre...*, văzut de noi extrem de favorabil, îi survine reputatului critic într-o postură în care „a dezamăgit publicul”. Cu toate acestea, calificativul general este unul pozitiv, pentru că recomandarea se face pentru un „scriitor total - prozator, critic de maximă autoritate, editor desăvârșit, traducător subtil”⁸.

Cartea este realmente fascinantă. Bine scrisă, jovială, cu perspectiva unui narator subiectiv de 12-13 ani. Vârsta protagonistului nu este niciodată declarată, doar calculele matematice comparative, referitoare la cele ale unor parteneri de joacă ai băiatului, ne luminează. Așa cum

⁸ Ibidem.

sunt prezentate lucrurile, este trădată o anumită maturitate, care transcende oarecum preadolescența. Se simte mâna păpușarului din al șaselea deceniu al vieții, care se apleacă asupra paginilor. În plus, se trăiește sentimentul unui deja-vu, ca o redescoperită adaptare a unui Creangă, numai că altele sunt circumstanțele și exigențele. Tocmai de aceea se poate spune și de această dată, ca în majoritatea prozelor lui George, că sunt de găsit inserții autobiografice. Pretextul este cel al unei plecări de-ale copilului, în vacanță, la Pucioasa (pe atunci o localitate rurală, care îi sporește farmecul și pecetluiește atmosfera veselă de vacanță), cu mama sa, care avea nevoie de un tratament pentru reumatismul ce o încerca. Conflictul epic capătă substanțialitate, după modelul din *Oameni și umbre...*, invocându-se iminența Războiului, ceea ce alimentează impresia de monografie a țării dinaintea furtunii. Totuși, subiectul este privit cu detașare, poate tocmai pentru că de el este responsabil un narator-personaj copil, dar rămân neliniștile adulților, emulația din presă și norii negri pe care cititorul este imposibil să nu îi întrezărească.

Cândoarea cu care niște tineri – naratorul, Coty, Spiridon, Mielu, Raul - discută despre situații mult prea serioase pentru vârsta lor este încurajatoare. Desigur, apropierea unui al doilea război nu mai poate șoca într-atât, după ce, nu de mult, familiile lor încheiaseră un altul. Chiar și așa, este de necontestat maturizarea precoce a celor mici și înțelepciunea cu care acceptă evenimente imprevizibile – plecări bruște la București, știri contradictorii la radio, amânări periculoase ale întoarcerii din armată ale unor frați mai mari, spionajul neoficial al celor care lucrau la Telefoane, nonșalanța cu care se împărtășesc toate veștile și, mai ales, lipsa temerii de orice. Disimularea bine gândită de către autor este sustenabilă, în măsura în care pasajele descriptive necesare, altminteri, dezamorsează emoții indefinite și nedumeriri fără vreun răspuns. Este un joc al minții, cu atât mai credibil, cu cât este așezat sub apanajul inocenței. Sub raport stilistic, organizarea materialului literar are o pondere semnificativă. Intenția de a crea o operă cu caracter polivalent conduce spre schimbări delicate ale perspectivei narative și, implicit, ale personajelor. Un alt artificiu interesant, pe care îl vom fi găsit des la Alexandru George și care are drept prim avantaj, îndepărtarea de rutină și abolirea plictisiei. În trenul care duce de la București la Pucioasa, copilul citește pe ascuns, spre a nu fi apostrofat de mamă, un număr al îndrăgitei reviste *Excentric-club*. Este participantul indirect la rezolvarea unei crime, cointerestat de finalitatea oferită de mintea sclipitoare a anchetatorului voluntar, personajul Percy Stuart. Ceea ce reușește George, verosimil, este excelenta dedublare

Oameni și umbre (III.4). *Oameni și umbre, glasuri, tăceri* este un roman scris de Alexandru George și publicat, în ediție definitivă, în anul 2003, la Editura Polirom. Are particularitatea de a se încadra în postmodernism prin artificiile stilistice și privilegiul de a-și găsi un binemeritat loc în literatura română, prin valoare. Ceea ce cucerește de la bun început este subiectivitatea pe care și-o asumă autorul transportat în hainele unui tânăr din perioada antebelică, care seamănă izbitor cu cel de pretutindeni și al tuturor timpurilor. Pentru criticul care și-ar fi dorit să creeze un prototip, apare nonsensul justificat de măiestria celui care a reușit să transcende deceniile, ca să devină atemporal. Reușita poate fi atribuită parțial tehnicii intertextualității, cea care plasează convingător romanul în perioada menționată, în condițiile în care, în general, este destul de greu să-l plasezi pe Alexandru George într-un anumit curent. Sigur, pentru că s-a hotărât să publice în anii '70 ai

secolului trecut și a continuat să facă acest lucru până în anul dispariției sale, 2012, neuitând, însă, că a început să scrie, de fapt, din anii '50. Pe de altă parte, este un anumit tip de cultură individuală proprie adevăraților și rafinaților învățați, cei care, dincolo de har, se dedau muncii sistematice, pierzându-se în propriile manuscrise, gravând gânduri exigente pe marginile paginilor ori înfrumusețând continuu dantelăria amintirilor. Memoria, așadar, cea mai de preț. Este un risc asumat de scriitor, acela de a putea fi bănuțit de construcția unui jurnal, dar este o victorie cu atât mai mare a unui profesionist, care pare să fi calculat matematic când și de câte ori trebuie să revină asupra unor scene, personaje, detalii, asupra căror ani și evenimente să insiste, cum să devină realmente novator, ca să nu plictisească și, mai ales, ce subterfugii stilistice trebuie să înșele, ca să nu transforme edificiul geometric într-o confuzie nedorită, aflată la granița eșecului. Nu oricine poate să vorbească onest la persoana I, ca să-l parafrazăm pe Camil Petrescu, cel care prin proustianismul său va fi servit drept model, știut sau nu, cel puțin prin simpla lectură a romanelor de căpătâi. A nu se deduce imediată și posibilă *plagiare* de stil la Alexandru George, pe care îl putem, cel mult, suspecta de exagerată aplecare asupra amintirii marelui interbelic, la rândul-i, recunoscut scriitor de tip proustian. Dedublarea, transplantul conștiinței, privitul în oglinda narativă pot conduce spre mari revelații literar artistice, ceea ce s-a și dovedit în cazul de față, dar pot, deopotrivă surclasa nopți și zile de scris, inconștient pierdute, din pricina unor experiențe suficient de exploatare, atât cât să piardă ceea ce au ele mai de preț, credibilitatea. Confesiunea, cuvântul de ordine, devine cel mai potrivit pentru definirea relației de invidiat, dintre autor și lectorul său. Alexandru George are o receptare deopotrivă omogenă - în fața publicului cititor și eterogenă - prin raportare la arabescul operei sale. Prolific pentru cei mai mulți dintre cei care l-au publicat, s-a predat propriului eu creator, școlindu-se permanent și plăcându-i să-și expună orgoliul de scriitor realmente talentat în varii încercări literare și specii: eseu politic, proză scurtă, critică, roman, articol, îngrijire de ediții, traducător. Este o obligație a celui care se încumetă a-l descifra să procedeze întocmai, alunecând de la analiza unui tip de scriere la alta, constant și cu aceeași curiozitate. Justificăm, indirect, alegerea pentru acest studiu, un respiro nesperat, după incursiunile stăruitoare și deloc facile pricinuite de abordarea critică a lucrărilor *Marele Alpha*, *Sub zodia lovinesciană* și *Pro libertate*.

Desigur, un roman bine scris nici nu riscă mult, pentru că place oricui, și celui care îl transformă în material de disecție. Dar, întocmai și repetat voluntar, astfel zis, un roman bine scris, ceea ce este greu de evaluat într-un noian de producții recente excelent primite. Îi mai rămâne ceva autorului, harul, ineditul, amprenta, de fapt acel "ceva" care îl particularizează și îl așază imperios într-un loc sigur, poate nu central, dar de neînlocuit. Un alt termen riscant, *particularizează*, în condițiile în care tocmai am stabilit cât de facil valsează George, de la o specie la alta, nu la intervale prea mari de timp. Școală cu sine, dar mai ales cu noi. O altă tentație greșită a criticului contemporan este aceea de a găsi sursele de inspirație pe care le-ar fi putut avea un scriitor și care îl vor fi ajutat să se integreze într-o direcție, curent, școală. De aici și până la o ciudată compromitere de plagiat intelectual nu ar fi un prea mare pas. Facem remarcă aceasta, pentru că nu ne îndoim că i-ar fi repugnat unui atare mânuitor de condei a fi inclus în paralele lungi și costisitoare. De aceea încântă Alexandru George mai ales ca romancier și într-un chip cu atât mai

puțin așteptat, pentru că nu se lasă subjugat de modelul epocii, nu preia veleități stilistice, ci muncește sincer și sacrifică profund, de dragul creației artistice și al reușitei personale, privită, cum altfel, din unghiul profesionistului. S-ar explica, astfel, de ce pentru mulți analiști acest autor este controversat, de ce critica este împărțită în două și cum este posibil ca nume grele aproape să-l fi desfășurat (Eugen Simion), prin a-l exclude din studiile specializate dedicate majorității zdrobitoare celor contemporani lui sau prin a-l așeza într-un cadru impropriu. Încă o notație importantă: seriozitatea scrisului. Oricât de mult te-ai strădui, nu găsești ludicul inculcat niciunde. Nici când nu se joacă Alexandru George, nicicum nu migrează spre o zonă confortabilă, de teamă parcă să nu fie interpretat greșit. Refuzul acesta este strict compromisul cu sine, care îi va fi luat mulți ani din viață, pentru că nota exclusiv serioasă, care definește o întreagă operă, nu poate fi dobândită decât prin riguroasă și frecventă verificare. Nu un supraom s-a dorit a se autodefini, ci un meticolos scriitor, cu precizie de ceasornicar, moștenire probabil a unei educații poate nu austere, dar de tip germanic, așa cum este cea pe care ne-o împărtășește în rândurile cărții acum dezvăluite privirii intrinseci.

Rezultatul: aproape nimeni, dintre nespecialiști și nu numai, nu a auzit de numele său, care nu apare în antologiile bune și nici în lucrările de pe biroul oricărui student. Și totuși, lucrurile au început să se miște, a început să se scrie din ce în ce mai mult despre Alexandru George, aș nota malițios, în pur spirit românesc, abia postum.

Anul 1955 este cel al *Moromeților* sau al revelației Preda, real *switch* în literatura română, mai mult sau mai puțin îmbrățișat călduros de confrăți. Este și cel în care George începe un roman de referință - pe care critica vremurilor noastre nu a obosit să-l alăture unei vibrante galerii proustiene sau de coloratura prozei lui Thomas Mann, *Oameni și umbre, glasuri, tăceri*. Invitat să-i scrie un studiu critic, ca postfață la ediția definitivă, prietenul Matei Călinescu observă grija, cumpănirea celui hotărât să publice lucrarea târziu, abia în 2003, la editura Polirom. E un tom cu accente stilistice, am văzut, postbelice, asupra căruia se va mai fi revenit serios în primul deceniu ce a urmat Revoluției din 1989, poate numai ca un exercițiu de creativitate și de asumare a unei libertăți așteptate (cum, de altfel, ne obișnuise scriitorul). Titlul, în sine, surprinde prin coordonări antonimice, pe care e greu de spus că le regăsim în carte. Se anunță mai degrabă, voalat, un raport evident de atac-apărare, dar care are permanent susținere și răspunsuri mulțumitoare.

Oamenii pot fi personajele cărții. *Umbrele*, cei la care se raportau primii, cel mai probabil, dincolo. *Glasurile* devin uneori strigăte, un necesar de autosalvare pentru situații atipice de ciudate sau de neașteptate, oricum, surprinzătoare. În consecință, *tăcerile*, nu întâmplător termenul final, se dorește soluție ori sfat, capabil să anihileze toate cele trei axiome anterioare. Coordonarea este tipică romancierului parcă veșnic uimit, nesigur în fața incertitudinilor cotidiene, ca un copil alegând un joc frumos, dar riscant. Alexandru George pare să construiască un jurnal, cititorul fiind mult timp păcălit de această ipostază, ceea ce confirmă reușita scriiturii. Naratorul e atât de credibil, încât cu greu accepți că nu coincide cu autorul, la momentul realizării confesiunilor. Să alegem încadrarea de roman-puzzle, ca să păstrăm proporțiile jocului aparent, pe care tocmai l-am invocat. Sunt întâmplări verosimile ce rezistă patinei timpului, iar memoria involuntară ori fluxul entuziast al împărtășirii deschise a unor trăiri personale devin o tușă imperceptibilă pentru cel care

ia contact iremediabil cu rândul scris. File amestecate din existența unor personaje solide ne poartă în paralel, cu treceri rapide și insesizabile, fie în epoca imaginat antebelică, fie imediat după primul război, pentru ca, odată instalați în sevrul cuceritorului subiect, să ne trezim judecând un arc românesc sesizabil postbelic, trasat de o aparentă dominație rusească. Povestitorul este simpatic, un tânăr de început de secol al XX-lea, dornic să experimenteze viața și studiul în Germania. Prin el, descoperim deopotrivă o fină și fără judecăți monografie a acestei țări, indirect consumată de români și de străini stabiliți ad-hoc pe acele meleaguri, într-o perioadă zdruncinată istoric, dar și o receptare pleneră a diferențelor de trai, prin scurte incursiuni, în arhiva timpului românesc. Prieteni, care apar și dispar, roiesc în tumultul tineresc și răzvrătit al vârstei de aur. Gazde ciudate, iubiri platonice, mistere croite ca pentru un film greu, dar soluționate în manieră personală, în pas rapid cu învălmășeala evenimentelor tulburi ale primei jumătăți de veac. Regrete firești, lupte cu sinele pierdute, dezamăgiri și explicabile mari neînțelegeri, cât să conducă intriga cărții într-un suspans presupus sustenabil, la nivel moral. Subiectivitatea este cuvântul de ordine care te ține captiv și care te derutează, nu de puține ori. Furat de frumusețea reală și tainică a condeiului, te confunzi deseori cu un amic invizibil, așezat lângă masa de scris a maestrului. Uneori, pari a fi lăsat un roman semnat de Camil Petrescu, tocmai încercând a-i găsi continuarea ideală. Marca deliberată a persoanei întâi este proprie celor care își asumă un risc direct, întrucât fantezia unui narator este cu atât mai discutabilă, cu cât se oferă judecății eterogene a mulțimii. Nu ignorăm însă proiecția pe generosul fundal al mării opere epice create. Desigur, succesul scontat este consistent respirat, dacă nu exagerezi cu dramul de modestie al recunoașterii peste ani și ani, așa cum și-a permis, nefericit, Alexandru George. Abordarea caustică a unui necredincios este refuzată lecturii. Insistăm, astfel: subiectivitatea depășește sfera stilistică sau pe cea analitică, obligându-l la acest minunat compromis, implicit, și pe îngenuncheatul cititor. „Multă vreme am ezitat în fața începutului, în fața colii albe de hârtie. Am ezitat prea mult... Nici nu am șters vreun rând început, nici nu am aruncat vreo filă maculată...”⁹ Debut firesc, fără a putea fi considerat inedit, dar responsabilă punere în gardă și act de bun simț, care poate să inducă în eroare, numai în măsura în care ne imunizăm cu o percepție memorialistică.

La capătul opus al exegezei, bănuiala de anticalofilie, ecoul stării duioase influențate de spiritul camilpetrescian. Aparenta neputință a romancierului este, în fapt, o debordantă efuziune intimă, demascând riguros atâtea gânduri nespuse, mai multe spovedanii de necunoscut, oferite unui public brusc apropiat. Veleitatea aceasta a condus bizar spre declinarea unor pasaje alegorice ori spre metaforizarea forțată a unor stampe livrești, care s-au dorit înrădăcinate în filele tipărite. Incursiunile, regresivile progresiv inoculate duc aprioric spre judecăți de valoare contestabile, dacă sunt raportate la întreg. Nici cum nu poate fi vorba despre o receptare greșită, dar jocul minții își face loc și atunci când autorul nu forțează nota, nu așteaptă mai mult decât o simplă vizualizare a unor fapte simple de viață. Nu știm cât este hazard și cât rămâne măiestrie în acest tip de finalitate proscrisă. Și totuși, Al. George scria acest volum în cea mai teribilă eră de cenzură: anii '50 ai veacului trecut. Se spune că mediocritatea critică a vremii le-a permis, totuși, multora să se impună, în condițiile în care lectorii angajați nu erau dintre cei mai avizați și ”reușeau” să se impună prin

⁹ Alexandru George, *Oameni și umbre, glasuri, tăceri*, editura Polirom, Iași, 2003, p. 7

superficialitate. E de bănuat faptul că scriitorul a așteptat timpuri mai îngăduitoare, cum s-a și confirmat, pentru lumina tiparului și că, dacă ar fi riscat, ar fi luat și el drumul exilului, ca atâția alții. Ca român, este clar, nu a greșit. Și ca scriitor, evident, a preferat să rămână un bun român. Relevanța tehnică *glissando*¹⁰, pe care am remarcat-o cu nenumărate ocazii, îl influențează discret, în scris, pe George. Este excepțional transferul său personal într-un narator imaginar, descriind cu lux de amănunte situații ce se vor fi petrecut cu unul-două decenii înaintea nașterii sale.

Penultimul capitol al tezei, *Publicistica de tranziție* (IV), propune o privire de ansamblu asupra acestui gen îmbrățișat de Alexandru George (IV.1) și profită de confesiunile scriitorului, înregistrate sub forma unui interviu dat, într-o perioadă de tranziție, explicată social și profesional (IV.2). Nu în ultimul rând, ne oferă câteva contribuții georgiene de excepție, incluse, ca studiu, în alte două subcapitole (IV. 2 și 3).

IV.1. *Ieri și azi*. Dincolo de exigențele critice, cu care în mod evident este introspectat un scriitor de-a pururi, abordarea afectivă a parcursului său literar nu poate fi nicicând refuzată. Dacă o grupă de tineri învățați este evaluată spontan și se constată că devine ignorantă atunci când sunt menționate nume ale unor scriitori prolifici, devine o datorie morală pentru evaluator a-l face cunoscut, deopotrivă formativ și informativ, obiectiv și susținut. Este înțeles, din nefericire, că Alexandru George, pseudonim literar decupat din întregul George-Alexandru Georgescu, nu suscită interes imediat pronunțării, nici recunoscutibilitate. În mod cert însă, dezvoltă o preocupare plenară și recurentă, odată cunoscut.

IV.2. *Direct și indirect*. «*Reinventând Europa*» este o carte ce cuprinde opt interviuri publicate între 1995-1996, prin diverse numere ale revistei *Luceafărul*, din București, reunite acum într-un tot unitar, care a văzut lumina tiparului în 1998, la Editura Du Style, în același oraș. Ele îi sunt oferite doamnei Roxana Sorescu, cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu” al Academiei Române, de către personalități mai mult sau mai puțin cunoscute în spațiul cultural românesc. Dar cu toții de înaltă calificare morală și profesională. Fiecare dintre intervievați beneficiază de o formulă de adresare care deconspiră o relație fie de prietenie, fie de colaborare, fie de respect, pur și simplu, stabilită între cei doi participanți la dialog. Ca la fiecare dintre cei opt intervievați aleși a fi publicați și în volum, Alexandru George se bucură de o pagină de prezentare a operei complete, până la acel moment dat și este prezentat simplu, ca în orice sursă general-informativă pe care o găsim oriunde, despre autor: prozator, eseist, istoric și critic literar, traducător. Titlul complet al articolului reia una dintre frazele emblematice ale sale, care-i va fi plăcut autoarei: „A te folosi de o alianță nu înseamnă să i te subordonezi servil, ci să profiți de ea.” El sintetizează fidel întocmai opinia generală a românilor acelor timpuri, aflați la trecerea spre europenizarea oficială, prin pregătirea politică a intrării în Uniune și la acomodarea cu statutul de membru NATO, ambele onorându-ne. Prima întrebare apelează la experiența personală a scriitorului, iar pretextul îl constituie publicarea unui eseu, de către acesta din urmă, cu referire la „dezvoltarea economică și socială a României, în raport cu două modele diferite: cel francez și cel german.”¹¹ Este un prilej bun pentru noi să descoperim în replica dată nu numai un răspuns

¹⁰ Termenul ne aparține.

¹¹ Roxana Sorescu, *Reinventând Europa*, Editura Du Style, 1998, București.

lămuritor, dar și o serie de aspecte autobiografice, de care eram avizi, dat fiind tipul de personalitate retrasă, pe care și-l impusese. Astfel, scriitorul are și prilejul să combată indirect regimul comunist, articolul său – la care se face referire și care a fost inclus în volumul *Capricii și treceri cu gândul prin spații* – fiind o replică dată altuia, publicat de Silviu Brucan în ziarul *România liberă*, la începutul anului 1990. Modelul german invocat de George este unul desprins din educația personală, în conformitate cu recunoscuta „orientare generală a familiei sale: „Eu trăgându-mă dintr-o familie burgheză, de oameni care au trăit și au prosperat, mai mult sau mai puțin în societatea liberală, am fost determinat de politica acestui partid, care în politica externă a urmărit, ca și partid conservator, apropierea de Germania bismarckiană și după aceea wilhelmiană.” Oricum, este vehement rejectat punctul de vedere comunist, care vedea în această țară o simplă continuare a modelului hitlerist, ignorându-i posibilitățile reale. Este încă o dată momentul să asistăm la o lungă demonstrație, care subliniază calitatea de istoric voluntar a prozatorului, un plus pe care considerăm că l-a valorificat suficient în scrierile sale. De altfel, de istorie s-a folosit indirect, fie pentru zugrăvirea cadrelor de epocă ale unor romane, fie spre a exemplifica în mod corect situații discutabile, prezentate în eseuri ori articole critice și cu caracter politic. Istoric, propriu-zis, nu a fost niciodată (deși face referiri la *studiile sale istorice* chiar în acest interviu), fie pentru că nu și-a propus, fie pentru că nu mai avea timp și pentru ceea ce părea mai degrabă un hobby, decât o posibilă preocupare reală. Continuând, reținem ca important faptul că acest concept de *model*, fie el german ori francez, s-a inoculat în conștiința lui George din fragedă copilărie, explicând atât apropierea de cele două părți, cât și patima prin care le susține pe ambele. Constată cu surprindere că este atacat într-un pamflet de Mircea Iorgulescu, preluat ulterior și de S. Damian, că ar fi falsificat istoria, mai precis că a exagerat cu rolul modelului german în influențarea dezvoltării României, minimalizându-l pe cel al Franței, mai precis, pe cel reprezentat de Napoleon al III-lea. Nu numai că dă o replică autentică și foarte bună, cu această ocazie dar întoarce vehement pamfletul, într-o manieră aproape de nerecunoscut pentru sine: „Dar culmea e, și o spun asta domnului Iorgulescu, un parizian din Urlați, care n-a scris în viața lui o pagină în favoarea culturii franceze și a teritoriului francez pe teritoriul căruia a locuit foarte multă vreme, că eu am tradus din franțuzește mai mult de o duzină de cărți, pe care în multe cazuri le-am prefătat și cărora le-am pus note, ceea ce atestă o aderență la cultura franceză pe care nici Domnia Sa, nici d. S. Damian nu o pot invoca.” Trăgând linie, se demonstrează că în România zilelor noastre nu există o rivalitate între culturile franceză, germană ori anglo-saxonă, românii adaptându-se și învățând de la toți, ceea ce este, practic, singurul lucru care contează, spunem noi. Apoi, Alexandru George face o încadrare foarte strictă a celor două modele, dovedind o extraordinară organizare a minții și o limpezime a ideilor, pe care alții și-o diluează în pamflete, considerând că trăsătura de bază a pattern-ului german este *reformismul*, iar a celui francez, *revoluționarismul*.

IV.3. *Vina libertății*. Alexandru George s-a autodefinit drept o personalitate complexă a lumii literare române, într-un context în care diversitatea scrierilor sale nu îi asigura o acceptare deschisă și unanimă. Un adevărat învățat, înzestrat cu o vastă cultură și având gustul permanentei documentări profesionale, un maestru al disimulării și al spiritului diplomatic, beneficia de darul

unic de a ști ce și când trebuie să publice, clădindu-și, astfel, o carismă incontestabilă. Astfel, anii '70 ai secolului trecut l-au impus mai mult ca traducător și critic literar, remarcându-se și prin volume de proză scurtă; cea mai dificilă decadă, '80, privită din punct de vedere politic, a fost majoritar dedicată creării romanelor – singurele în măsură a da reala valoare a talentului său literar; mai mult decât atât, după Revoluție, până în ultima clipă a existenței sale, în 2012, a dovedit că poate să schimbe radical macazul inspirației personale și pe cel al motivației sociale, transformându-se într-un acerb observator politic, urmărind reprezentanți proeminenți ai culturii române, mai mult sau mai puțin implicați în propășirea destinului patriei noastre.

Pro Libertate este un mănunchi de eseuri publicate în 1999, a căror strategie se dorește a fi realizarea unei comparații între prezent și trecut, privind date importante de ordin istoric și politic. Totuși, cei care așteptau tiparul unei analize obiective au surpriza descoperirii unui punct de vedere subiectiv, explicat prin introspectarea destinelor multora dintre cei care și-au pus viața în slujba țării. Cititorului îi este dat să trăiască o controversă, aceea de a crede un scriitor iubit, la vremea sa, de mulți comuniști, dar și un intelectual avid de a cunoaște adevăratul gust al libertății, oricând suportând comparații cu alți „pretendenți”, de dragul de a informa corect și simplu, pe oricare dintre doritori. Dihotomia sinelui georgian a fost excelent sesizată de profesorul Iulian Boldea, care ne-a arătat drumul parcurs de înaintașul deopotrivă înzestrat cu acuitate critică și talent literar.

Iată, spre exemplificare, numai câteva dintre titlurile provocatoare ale eseurilor sale: *Înainte, din nou înainte; Un moment crucial; Trădarea dascălilor mei; De unde a sărit monstrul*. Pentru români, dorința permanentă de a schimba ceva pare să fi devenit sinonimă cu neînțelegerea termenului *evoluție* și cu diligențele impuse de acesta. Așa cum nicio traumă, de orice tip, nu are o vindecare miraculoasă, nici trezirea peste noapte a nimănui nu poate aduce cu sine fericirea și libertatea, exceptându-i pe cei care își lasă rațiunea întunecată de o astfel de posibilitate, gest dator unei judecate incredibil de false. În consecință, multe dintre paginile volumului în discuție sunt deopotrivă un elogiu adus unor ilustre nume, contemporane sau nu, precum Andrei Marga, Constantin Rădulescu-Motru, Andrei Pleșu sau Florin Constantiniu, dar și o lamentație profundă, generată de motivații neașteptate – autoiluzionarea tinerilor decizi să studieze în Occident, care, întorși acasă, nu își mai găsesc locul; nașterea antagonismelor produse de susținerea diferitelor culori politice, într-o manieră total diferită de cea cu care se proceda cu aproape un secol în urmă; contextul realizării Marii Uniri din 1918, susținută de regimul monarhic, dar și unele direcții istorice controversate care s-au născut atunci și care mai țin și în zilele noastre; nu în ultimul rând, rețin atenția dezbaterile dure privind românismul și antiromânismul, dar și perspectiva din care sunt priviți diferiți intelectuali de către confrății lor, inclusiv Al. George, care își recunoaște o parte dintre așa-numiții dușmani, dacă ar fi numai să-i numim pe S. Damian sau pe G. Adameșteanu.

IV.4. *Simple întâmplări?* Există aici patruzeci și două de texte de mici dimensiuni, în genul *Petrecerilor cu gândul...*, dar mult mai elaborate și având o valoare literară, sub raportul stilului, superioară celui alt volum, publicat asemenea, la editura Cartea Românească, în 1982 – *Simple întâmplări în gând și spații*. Impresia cititorului este de serioasă selecție, făcută de această dată de către autor. Sensibilul progres pe care îl înregistrează pare datorat și exercițiului involuntar dobândit prin scris, textele găsindu-și loc în paginile manuscrisului personal în ani diferiți de

reflecții, puține la începutul anilor '70, cele mai multe spre sfârșitul deceniului și în primii ani ai celui de-al optulea. O trăsătură păstrată, valabilă pentru evaluarea întregului volum, este diversitatea temelor abordate. Consecutiv, avem a constata și harul celui care trece cu extremă ușurință și cu egal talent de la un subiect la altul.

Găsim pasaje critice solide, pierdute nu întâmplător printre amintiri personale despre mari contemporani ai scriitorului – Arghezi, de pildă -, opinii la fel de serioase a fi luate în seamă care îl apropie de critica de film sau exprimarea liberă pertinentă, referitoare la actul artistic în general și la pictură, în special. Se strecoară și confesiuni personale, numeroase repere autobiografice, o reală compensație pentru noi, cei cărora ne este foarte greu să recompunem viața autorului pornind de la o realitate imediată, neîmpărtășită ori nelăsată moștenire cuiva, dar care ne bucurăm să ne redescoperim, ca cititori, în acel public larg, invitat să-i aflăm biografia prin lectura tuturor textelor. Mai ales proza scurtă ne facilitează acest demers, declarat inspirată dintr-o realitate mai mult sau mai puțin verificabilă, cea care nu este pasibilă a trece exclusiv drept rod al imaginației, cum am putea considera că se întâmplă cu romanele (deși însuși Alexandru George a mărturisit tot într-o astfel de schiță, cu o altă ocazie, că singurul său roman fictiv prin excelență, a se înțelege fără vreun reper al vieții proprii, pierdut printre rânduri, este *Oameni și umbre...*). Din acest punct de vedere, negăsind un criteriu real al cronologiei ori al temei comune de abordat, pentru toate piesele de literatură integrate, și pentru confortul intelectual al cititorului - dedat fie a-și dori să citească observații critice, fie literatură pură, deseori amintiri personale -, considerăm că celor aproape 300 de pagini le-ar fi stat mai bine, ca organizare editorială, în două volume. Iar dacă normele tipografice, raportate la tiraj, ar fi impus mai multe file pentru o singură carte, suntem siguri că exact acest lucru l-ar fi așteptat și Alexandru George, care avea oricum multe articole de pierdut printre revistele vremii și pe care ar fi avut motiv să le salveze printr-o astfel de reușită nesperată. Noi vom alege câteva dintre eseurile din acest volum bine primit de public, astfel încât să nu deformăm receptarea întregului și cât să nu devenim anoști. Pentru că, în afara subiectelor diverse și foarte interesante pe care le vom integra și pe care le vom supune unor comparații ori analize în raport cu timpul sau cu o evaluare paralelă, nu vom găsi diferențe de stil, de concept, nu vom avea ocazia să-l acuzăm pe autor de subiectivitate în tratarea părținoare ori mai pătimașă a unuia sau a altui material. Vom proceda prin a crea o amplă imagine omogenă a ansamblului, numai titlurile articolelor impietând, când și când, demersul nostru.

Capitolul final al prezentei teze, *Preocupări pentru întreținerea spiritului* (V), apreciază contribuția remarcabilă a traducătorului (V.1) și a îngrijitorului de ediții (V.2) Alexandru George. Ambele perspective pot părea ca fiind purtătoare de inedit, dacă le raportăm la întregul conturat până acum, dar se va dovedi că firescul care le-a caracterizat l-a recomandat pe scriitor drept o personalitate complexă și un erudit intelectual.

V.1. *Traduceri*. Alexandru George a desfășurat o laborioasă activitate de traducător, recunoscând că a acceptat această activitate pentru asigurarea unui venit stabil. În măsura în care declara că „trăiește din scris”, iar acest deziderat se împlinea parțial prin publicarea constantă a unor articole – cele mai multe la cerere, altfel spus, nu motivate personal -, este de înțeles cât de mult îl ajuta financiar orice colaborare cu editurile interesate. Pe de altă parte, munca asupra unor

texte celebre, importante și – foarte important – care nu mai văzuseră lumina tiparului în limba română era o fantastică provocare și un excelent prilej de a se face cunoscut, recunoscut. A tradus destul de mult, dacă ținem cont că nu a ignorat nici reprezentările în periodice și nici nu a lăsat deoparte preocuparea pentru proza scurtă și pentru roman. Paradoxul acestui fericit „amestec” de preocupări, parțial impus, respectiv, dorit a fost o sursă nesperată de experiență individuală și o școală din mers, pe care nu o mai poate invoca niciun alt contemporan lui.

Trebuie spus că a stăpânit excelent limba franceză și că a fost preferat de mulți editori, deși în a doua jumătate a secolului trecut oferta era considerabilă. La fel de bine a jonglat și cu capcanele adaptării la limba română a textelor străine. Cel mai mult a tradus cărți ale unor autori francezi, iar dacă au existat excepții, este de presupus că se apela tot la volume publicate în Franța – devenind un traducător indirect. Introducem o listă chiar de el întocmită, utilă pentru a dovedi truda sa, o serie impresionantă de lucrări, notate în ordinea aparițiilor: Ph. Van Tieghem, *Marile doctrine literare în Franța* (1972), Villiers de l'Isle-Adam, *Povestiri crude și insolite* (1973, 1990, 2003), Jean Starobinski, *Relația cu critica* (1974), Remy de Gourmont, *Eseuri* (1975), Salvatore Battaglia, *Mitografia personajului* (1976), Emile Zola, *Saloanele mele* (1976), Anatole France, *Viața literară* (1978), Edmond și Jules de Goncourt, *Arta franceză a secolului al XVIII-lea* (1979), Jean-Pierre Richard, *Literatură și senzație* (1980), Louis Hautecoeur, *Literatură și pictură în secolele XVII-XX* (1982), Voltaire, *Secolul lui Ludovic al XIV-lea* (1983), P.-J. Proudhon, *Principiul artei și destinația ei socială* (1987) și Jean-Paul Sartre, *Greața* (1990). Așa cum se poate observa, aproape două decenii dedicate tălmăcirii dibace, brusc întreruptă și definitiv după Revoluție. Editurile care l-au curtat cel mai des, ca traducător, au fost Univers, Meridiane și Cartea Românească. Edituri alese, grele, cu portofolii pe măsură și cu tot atâtea responsabilități și răspunderi în fața publicului lor fidel. În multe situații, încrederea pe care deja i-o acordau constantului lor colaborator s-a materializat și în cererea de a realiza studii introductive la cărțile tălmăcite, o de nebănuit onoare și o reală recunoaștere a unei personalități, care a arătat lumii cât este de cultivat, profund și cu un spirit realmente enciclopedic.

V.2. *Ediții critice.* Deși Alexandru George s-a remarcat în special ca prozator, i-a plăcut să fie recunoscut drept un bun romancier al sfârșitului de veac XX, a fost un bine cotate critic, a avut și râvna să se desăvârșească profesional ca îngrijitor de ediții. Este poate cea mai nevăzută muncă, alături de cea de traducător de cărți, pe care publicul larg o ignoră sau, cel mult, o consideră un act de firească participare a unui specialist, pentru o mai bună receptare a unei cărți.

Așa cum știa el să-și facă lecțiile, George a demonstrat că este deseori cel mai neprețuit ajutor din umbră al autorului ediției pe care a observat-o și a urmărit-o cu atenție. Pentru scriitorii dispăruți, ale căror cărți erau tipărite, reeditate, s-a erijat în dublul perfect, luându-le locul cu exigență și patos în birourile redactorilor sau în secțiile tipografice. Ceea ce la prima vedere pare o simplă contribuție a unui prieten anonim postum se dovedește a fi o muncă nepereche de scoatere la lumină a unor informații și adevăruri nebănuite, de evidențiere a unor merite trecute, nu se știe de ce, sub tăcere ori de aducere indirectă a unui prinos de recunoștință. Este foarte posibil ca în multe cazuri el să fi primit comanda din partea unui editor, ceea ce l-a obligat moral și mai mult. Sunt cazuri însă când suntem convinși că i-a făcut plăcere să se ocupe de apariția în cele mai bune

condiții a altor ediții. În ambele situații, Alexandru George s-a întrecut pe sine însuși, pentru că și-a făcut un obicei din a oferi publicului o diversitate de informații, din viața și despre opera celor vizați, astfel încât fiecare cititor să găsească un răspuns la orice întrebare ar fi fost tentat să adreseze posterității. Dintre volumele asupra cărora el s-a oprit cu multă atenție și pe care însuși le includea în cunoscuta-i anexă de la finele oricărei apariții proprii – suntem convinși că „lista de lucrări originale” este răspunsul la o dorință a sa, întrucât este singurul autor la care găsim într-o proporție covârșitoare acest obicei -, amintim: *V. A. Urechiiă*, „*Scrieri literare*”, în 1976, *Pompiliu Eliade*, „*Ce este literatura?*”, din 1978, *Proză umoristică românească (antologie)* – 1985, *Masca (antologie de proză fantastică românească)* – 1982, *E. Lovinescu*, „*Opere I-IX*, 1982-1989 (în colaborare), *E. Lovinescu*, „*Agende*”, I-VI, 1993-2002 (în colaborare).

Concluzii. Alexandru George este un prozator, critic literar, traducător și publicist român, care s-a născut în 1930 în București și a trăit până în 2012, capitala țării fiind locul în care și-a petrecut aproape în totalitate existența. Pseudonimul său literar a fost preluat și derivat din numele real, George-Alexandru Georgescu. Deși a experimentat, în copilărie, ororile războiului și a fost martorul direct al schimbărilor radicale de regim, care i-au afectat familia de condiție bună din care provenea, a reușit să supraviețuiască literar tuturor vicisitudinilor și obstacolelor inerente. Și-a făcut ucenicia literară încă din anii '50 ai secolului trecut, debutul literar fiind consemnat în periodice în anul 1969, cu schița *Nocturnă*. Debutul în volum se produce în 1970 – ca prozator, prin *Simple întâmplări cu sensul la urmă*, în timp ce, în postura de critic literar, se impune cu lucrarea *Marele Alpha*. Cu toate acestea, este unanim recunoscut ca precursor al postmodernismului românesc, poate și pentru faptul că a fost apropiat de literatura deceniului al optulea și pentru că și-a continuat creația până în ultima clipă a vieții. Alexandru George a făcut parte din *Școala de la Târgoviște* – formal, de acest oraș îl lega perioada școlii, timpul nu foarte îndelungat când a trăit aici, după pierderea tatălui-, fapt acceptat imediat de toți ceilalți „fondatori” – Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa -, de care s-a apropiat ca un adevărat prieten.

Alexandru George este unul dintre scriitorii sceptici și raționaliști, care și-a regăsit voluptatea polemicii și a revoltei, dat eventualilor detractori, într-o critică de tip subiectiv, prin raportare la literatura pe care a practicat-o. *Marele Alpha*, carte dedicată lui Tudor Arghezi, a fost publicată în 1970. Cele cincisprezece capitole par a construi o structură mentală circulară, aptă să pună valorile la locul lor, într-un demers hermeneutic rafinat și subtil. Este impresionantă organizarea materiei în *Marele Alpha*, carte cu profunzimi și sugestii analitice foarte diverse, exigent formulate. *În jurul lui E. Lovinescu* este o carte care, în substanța ei dispusă în treisprezece capitole, interpretează locul și rolul lui Lovinescu în literatura română, în interpretări personale, inedite, plastice. Psihologic vorbind, ar mai putea fi vorba și de o reconstituire morală târzie (Alexandru George având numeroase articole publicate sub titlul *Reconstituiri, revizuirii...*). Extrem de relevante sunt studiile consacrate lui Mateiu I. Caragiale, și mai ales cartea care se dovedește o încercare de a releva sensurile ascunse ale creației fiului marelui dramaturg, în umbra căruia a supraviețuit, de a-i dezvălui o față neștiută ori mai puțin cunoscută.

Consemnări în curs și la fine este o carte pe care Alexandru George a ales să o publice în 2002. *Petrecheri cu gândul și inducții sentimentale*, volum de proză scurtă publicat în anul 1986, cuprinde reflecții pe cele mai diverse teme, existențiale, introspective și culturale. Impresia este de dinamism în conținut și de suplețe în formă a tuturor textelor, bucurie a unei foarte bune gândiri critice transferate într-un aidioma scris, izgonirea oricărui risc de clișeizare sau repetabilitate. Există aici tablete, în genul *Petrecherilor cu gândul...*, dar mult mai elaborate și având o valoare literară, sub raportul stilului, superioară celui alt volum, publicat asemenea, la editura Cartea Românească, în 1982 – *Simple întâmplări în gând și spații*. Impresia cititorului este de serioasă selecție, făcută de această dată de către autor. O trăsătură păstrată, valabilă pentru evaluarea întregului volum, este diversitatea temelor abordate. Consecutiv, avem a constata harul celui care trece cu egal talent de la un subiect la altul.

Ne reamintim că Alexandru George se confesase, într-un interviu, că își dorește nespuse să reediteze *Seara târziu*, care ar deveni, din punctul său de vedere, *un document de epocă*. Justificarea primară era aceea că volumul mai fusese publicat, în prime tentative în perioada comunistă, numai că, din cele 575 de pagini actuale, se acceptaseră numai 140 atunci. Publicat în 1987, la editura Cartea Românească, romanul *Dimineața devreme* nu a fost fericit primit de critica predecembristă. Și în mileniul al III-lea, viziunea nu se schimbă deloc, spre aceeași cunoscută neîmplinire a autorului. Interesează mai întâi aspectul literar și valoarea operei, prin raportare la anul când a fost publicat, când era recunoscută o cenzură dură, dar și la celelalte scrieri, într-o perioadă dedicată acestei specii epice. *Oameni și umbre, glasuri, tăceri* este un alt roman scris de Alexandru George și publicat, în ediție definitivă, în anul 2003, la Editura Polirom. Este una dintre acele creații care are particularitatea de a se încadra în tendința modernismului, prin artificile stilistice generos folosite. Se și bucură de privilegiul de a-și găsi un binemeritat loc în literatura română, prin valoarea sa indiscutabilă.

Pro Libertate este un mănunchi de eseuri publicate în 1999, a căror strategie se dorește a fi realizarea unei comparații între prezent și trecut, privind date importante de ordin istoric și politic. Totuși, cei care așteptau tiparul unei analize obiective au surpriza descoperirii unui punct de vedere subiectiv, explicat prin introspectarea destinelor multora dintre cei care și-au pus viața în slujba țării. Din *Semne și repere*, ne-am oprit la câteva studii critice, toate inițial apărute în periodice, în care sunt de găsit observații interesante și inedite din operele câtorva talentați înaintași: Camil Petrescu, G. Călinescu, Ion Barbu, Vasile Voiculescu.

Alexandru George s-a remarcat în special ca prozator și critic literar, dar s-a afirmat și ca un pasionat, exigent îngrijitor de ediții. Este poate cea mai nevăzută muncă, alături de cea de traducător, pe care publicul larg o ignoră sau, cel mult, o consideră un act de firească participare a unui specialist, pentru o mai bună receptare a unei cărți. Cu experiența, profesionalismul și exigența care l-au caracterizat mereu, a demonstrat că este și un editor de mare talent, de impecabilă ținută filologică. Acest tip de activitate nu presupune doar acribie în stabilirea textului, ci și pasiune a documentării, prin efortul de scoatere la lumină a unor informații și adevăruri nebănuite, de evidențiere a unor merite trecute adesea sub tăcere sau de relevare a importanței unor opere situate în conul de umbră al receptării. Portretul lui Alexandru George, așa cum reiese el din

teza noastră de doctorat, este al unui critic intransigent, atras de teme și profiluri problematice, atent la tensiunea detaliului și la articulațiile textului, mefient față de rigiditatea unor metode sau față de suficiența instrumentarului critic inadaptat la substanța operei literare. A fost, în egală măsură, și un prozator rafinat, cu patos al expresiei epice, cu riguroasă dinamică a tramei narative, în arhitecturi ale narațiunii în care predominantă este atmosfera (ambianța, contextul). Este, așadar, un portret alcătuit din lumini și umbre, al unui scriitor polivalent, multiplu înzestrat (prozator, critic literar și eseist, istoric literar, traducător și editor). Cel aparținând unui om al timpului nostru, al cărui profil ne-am străduit să îl transcriem într-un mod cât mai credibil și mai eficient.

Cuvinte-cheie ale cercetării: Alexandru George, critică, proză scurtă, roman, publicistică, eseu politic, traduceri, ediții, postmodernism, Școala de la Târgoviște, intertextualitate, intelectualism, erudiție, repere autobiografice, interviu.

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ

- Boldea, Iulian, *În jurul lui Alexandru George*, Vatra, nr. 11/nov. 2009, p. 79-80.
- Boldea Iulian, *Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, Editura Aula, Brașov, 2002.
- Buciu, Marian Victor, *(De)limitări ale scrisului lui Alexandru George*, R L nr. 32/ 9 aug. 2013, p. 4.
- Buzași Ion, *Valori creștine în poezia românească*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2009.
- Călinescu, Matei, *O capodoperă de tinerețe*, România literară, nr. 7/19-25 febr. 2003, p. 12-13.
- Cărtărescu, Mircea – *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999.
- Cristea-Enache, Daniel, *Timpuri noi*, Editura Cartea Românească, București, 2009.
- Cioculescu, Barbu, *Tânărul Alexandru George*, Litere, nr. 3/martie 2007, p. 8-9.
- Cistelecan, Alexandru, *Diacritice*, Editura Curtea Veche, București, 2007.
- Cristea, Tudor, *Alexandru George-80. Autenticitatea ficțiunii*, Oglinda literară, nr. 102/iun. 2010, p. 5822..
- Dicționar general al literaturii române*, vol. II, E-K, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2005.
- George Alexandru*, Dicționarul literaturii române, vol. I, Ed. Univers enciclopedic Gold, București, 2012.
- Grigurcu, Gheorghe, *În jurul lui Alexandru George*, Acolada, nr. 9/sept. 2012, p.3.
- Moceanu, Ovidiu, *Literă și duh*, Editura Paralela 45, Pitești, 2003.
- Moraru, Cornel, *Textul și realitatea*, Editura Eminescu, București, 1984.
- Moraru, Cornel, *Obsesia credibilității*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Editura Paralela 45, Pitești, 2008.
- Papadima, Liviu, *Caragiale, firește*, Editura Fundației Culturale Române, 1999.
- Petraș, Irina, *Panorama criticii literare românești*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001.
- Simionescu, Mircea Horia, *Croșete*, Litere, nr. 4/apr. 2005, p. 6-7.
- Ștefănescu, Alex, *Istoria literaturii române contemporane*, București, Ed. Mașina de scris, 2005.
- Ștefănescu, Dorin, *Hermeneutica sensului*, Editura Cartea Românească, 1994.
- Ungureanu, Cornel, *Alexandru George, vremea jurnalelor*, Oglinda, București, 1998.
- Ungureanu Dumitru, *Alexandru George față cu inegalitatea*, Argeș, nr. 1/ian. 2008, p. 5.
- Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, Editura Eminescu, București, 1973.

